

Romaniäitien kokemuksia häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä

Mona Väänänen

2023 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Romaniäitien kokemuksia häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä

Mona Väänänen
Sosionomi
Opinnäytetyö
Marraskuu 2023

Mona Väänänen

Romaniäitien kokemuksia häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä

Vuosi

2023

Sivumäärä

47

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia kokemuksia romaniäideillä on häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä. Tavoitteena oli tuottaa tietoa romaniäitien kokemuksista häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä ja lisätä tietoutta romanikulttuuriin kuuluvista häveliäisyystavoista. Ilmiön kartoittaminen on tärkeää, sillä aiempaa tutkimusta aiheesta ei ole. Romanien näkökulman esille nostaminen on oleellista, sillä romanit ovat osa suomalaista yhteiskuntaa ja kuuluvat Suomen perinteisiin kulttuurisiin vähemmistöihin. Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimi Kanta-Hämeen perhetyö ry. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostui monikulttuurisuudesta, kulttuurisensitiivisyydestä, romaneista, romanikulttuurista, häveliäisyydestä ja sen lähikäsitteestä häpeästä sekä häveliäisyystavoista. Tietoperustan keskeisimpänä teemana toimi romanikulttuuriin kuuluvat häveliäisyystavat.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisen tutkimuksen menetelmin. Tutkimuksen näkökulma on fenomenologinen, sillä opinnäytetyössä tutkittiin kohderyhmän kokemusmaailmaa. Opinnäytetyön aineisto kerättiin teemahaastattelulla. Haastatteluihin osallistui kolme romaniäitiä, joilla jokaisella oli subjektiivisia kokemuksia häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä varhaisaikuisuudessa. Aineiston analyysi toteutettiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Aineistovastauksista nähtiin, että häveliäisyys ja häveliäisyystavat korostuivat romaninaisten elämässä varhaisaikuisuuden aikana, jolloin romaninuori itsenäistyy ja alkaa siirtymään kohti aikuisuutta. Romaniäitien keskeisimmät kokemukset häveliäisyystavoista nivoutuivat murrosikään, pukeutumiseen, seurusteluun ja parisuhteeseen sekä lapsen saamiseen. Romaniäidit kokivat häveliäisyystapojen vaikuttaneen tuen saamiseen, sillä häveliäisyystapojen vuoksi monet kyseisiin kokemuksiin liittyvät teemat ovat sopimattomia keskustelunaiheita romanikulttuurissa. Tuen saamista tai sen haasteita kuvattiin olleen erityisesti murrosiässä ja lapsen saamisen yhteydessä. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset voivat työssään hyödyntää opinnäytetyön tuloksia. Opinnäytetyö lisää ammattilaisten tietoisuutta romanikulttuurista ja sen erityispiirteistä sekä auttaa valitsemaan työhön sopivia auttamisen keinoja.

Asiasanat: monikulttuurisuus, kulttuurisensitiivisyys, romanikulttuuri, häpeä, häveliäisyystavat

Mona Väänänen

Roma mothers' experiences of life according to the manners of modesty

Year

2023

Pages

47

The purpose of this thesis was to find out what kind of experiences Roma mothers in Finland have of living according to the manners of modesty. The aim was to produce information about Roma mothers' experiences of life according to manners of modesty and to increase the awareness of manners of modesty that belong to Roma culture. Exploring the phenomenon is important because there is no previous research on the subject. Introducing the Roma perspective is necessary because the Roma people are part of Finnish society and belong to Finland's traditional cultural minorities. The thesis was made in cooperation with Kanta-Hämeen perhetyö ry. The theoretical frame of reference of the thesis consisted of multiculturalism, cultural sensitivity, Roma, Roma culture, modesty and its close concept shame, and manners of modesty. The most central theme of the theoretical framework was the manners of modesty.

The thesis was made by using qualitative research methods. The perspective of the thesis was phenomenological, because the thesis examined the world of experience of the target group. The data was collected through thematic interviews. The interviews were attended by three Roma mothers, who had personal experience of living according to the manners of modesty. Data-based content analysis was used to analyse the collected data. From the interview responses, it was seen that modesty and manners of modesty were emphasized in the lives of Roma women in early adulthood, when young Roma people begin to become independent and move towards adulthood. Roma mothers' most central experiences of modesty were tied to puberty, dressing, dating and relationships, and having a child. The Roma mothers stated that modesty had an effect on receiving support, because due to modesty it is not appropriate to discuss many themes related to that stage of life. Getting support or its challenges were described occurring especially in adolescence and in connection with having a child. Social and health care professionals can use the findings of the thesis in their work. The thesis increases professionals' awareness of Roma culture and its special features, and helps to choose suitable methods of helping in social work practice.

Keywords: multiculturalism, cultural sensitivity, Roma culture, shame, manners of modesty

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön lähtökohtia	7
2.1	Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys	7
2.2	Työelämäkumppani	7
3	Monikulttuurisuus ja kulttuurisensitiivisyys	7
4	Romanit ja romanikulttuuri	8
5	Häveliäisyys ja häpeä	9
6	Häveliäisyystavat	10
6.1	Seksuaalisuus	11
6.2	Murrosikä	12
6.3	Seurustelu ja parisuhde	13
6.4	Lapsen odotus ja syntymä	14
7	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat	15
7.1	Laadullinen tutkimus	15
7.2	Fenomenologinen näkökulma	16
7.3	Kohderyhmänä romaniäidit	17
7.4	Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä	17
7.5	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	19
8	Opinnäytetyön eettisyys	21
9	Opinnäytetyön luotettavuus	24
10	Tutkimustulokset	25
10.1	Murrosikä	26
10.2	Pukeutuminen	27
10.3	Seurustelu ja parisuhde	29
10.4	Lapsen saaminen	31
11	Johtopäätökset ja pohdinta	33
11.1	Häveliäisyystapojen mukainen elämä	33
11.2	Jatkotutkimusaiheet	36
11.3	Lopuksi	37
	Kuviot	43
	Taulukot	43
	Liitteet	44

1 Johdanto

Suomi on ollut jo vuosisatojen ajan monikulttuurinen ja etnisesti monimuotoinen maa. Monikulttuurisuus yhdistetään siitä huolimatta herkästi vain viimeisten vuosikymmenten aikana tapahtuneeseen maahanmuuttoon, jonka vuoksi Suomen perinteiset kulttuuriset vähemmistöt, kuten romanit unohtuvat helposti. Romanit ovat asuneet Suomessa jo vuosisatoja ja ovat siten olleet jo pitkään osa suomalaista yhteiskuntaa. Pääväestön keskuudessa romanikulttuurista tiedetään silti vain vähän. Usein poikkeavat ja erilaiset tavat toimia saavat ihmisen hämmentymään ja vääriä stereotyyppioita voi muodostua. Oikea tieto auttaa ymmärtämään ja arvostamaan erilaista kulttuuria sekä vähentämään ennakkoluuloja. (Romaniväestön koulutusryhmä 2012, 6; Tiilikainen 2007; THL 2023.)

Vähäinen tietoisuus romanikulttuurista on huomattu myös sosiaalialan palveluissa, jossa palveluja tuottavat ammattilaiset ja asiakkaat ovat kokeneet, ettei palvelun tarve ja tuotettu palvelu aina kohtaa. Asiakkaiden kokemukset siitä, ettei heitä eikä heidän tuen tarpeitaan huomioida riittävällä tavalla, on aiheuttanut luottamuksen puutetta sosiaalitoimea kohtaan. Romanikulttuurin tuntemus auttaa siis huomattavasti myös sosiaalialan ammattilaisia työssään. Tietoisuuden myötä ammattilaisten on helpompaa ymmärtää kohtaamiaan erilaisia asiakastyön tilanteita sekä valitsemaan työhön sopivia auttamisen keinoja. (Kara & Åkerlund 2020, 9-10.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, minkälaisia kokemuksia romaniäideillä on häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä. Tavoitteena on tuottaa tietoa romaniäitien kokemuksista häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä ja lisätä tietoutta romanikulttuuriin kuuluvista häveliäisyystavoista. Tutkimuskysymyksenä on ”minkälaisia kokemuksia romaniäideillä on häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä?”. Häveliäisyystavoilla tarkoitetaan erilaisia käytäytymissäntöjä, joissa häveliään käytöksen avulla pyritään osoittamaan kunnioitusta erityisesti vanhempia romaneita kohtaan.

Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimii Kanta-Hämeen perhetyö ry, jossa työskentelee monia sosiaalialan ammattilaisia erilaisissa lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia tukevilla palveluissa. Kanta-Hämeen perhetyö on yksi valtakunnallisen lastensuojelujärjestö Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistyksistä. (Kanta-Hämeen perhetyö 2023.) Opinnäytetyössä tuotetun tiedon avulla työelämäkumppani voi kehittää toimintaansa asiakaslähtöisesti ja huomioida romanikulttuurin erityispiirteitä asiakastyössä entistä monipuolisemmin.

2 Opinnäytetyön lähtökohtia

Opinnäytetyön aihe on valittu yhteistyössä työelämäkumppani Kanta-Hämeen perhetyö ry:n kanssa. Aiheen valintaan vaikuttivat tutkimustiedon puute ja työelämäkumppanin käytännön työssä esiin noussut tarve saada lisää tietoa opinnäytetyön aiheen mukaisista teemoista. Tässä luvussa esitellään tarkemmin opinnäytetyön tarkoitusta, tavoitetta ja tutkimuskysymystä sekä työelämäkumppania.

2.1 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, minkälaisia kokemuksia romaniäideillä on häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä. Tavoitteena on tuottaa tietoa romaniäitien kokemuksista häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä ja lisätä tietoutta romanikulttuuriin kuuluvista häveliäisyystavoista. Tiedon avulla työelämäkumppani voi kehittää toimintaansa asiakaslähtöisesti ja huomioida romanikulttuurin erityispiirteitä asiakastyössä entistä monipuolisemmin. Tutkimuskysymyksenä on ”minkälaisia kokemuksia romaniäideillä on häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä”?

2.2 Työelämäkumppani

Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimii voittoa tavoittelematon lastensuojeluyhdistys Kanta-Hämeen perhetyö ry. Kanta-Hämeen perhetyö ry on vuonna 1997 perustettu yhdistys, ja se toimii yhtenä valtakunnallisen lastensuojelujärjestö Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistyksenä. (Kanta-Hämeen perhetyö 2023.)

Yhdistyksen tavoitteena on parantaa lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia, kehittää lapsiperheiden hyvinvointia edistäviä palveluita ja toteuttaa lähisuhdeväkivallan vastaista työtä. Palveluita tuotetaan Terveyden- ja hyvinvoinnin laitokselle ja kunnille. Yhdistyksen toimintaa tukee muun muassa sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA). Yhdistyksessä työskentelee 30 väkivaltatyön, tapaamispaikka- ja eroauttamistyön sekä vaativan vauvatyön ammattilaista. Yhdistyksen toiminnassa on mukana myös vapaaehtoisia. (Kanta-Hämeen perhetyö ry 2023.)

3 Monikulttuurisuus ja kulttuurisensitiivisyys

Monikulttuurisuus on nykypäivänä paljon käytetty sana ja se on vakiintunut osaksi myös suomalaista keskustelukulttuuria. Monikulttuurisuuteen liittyy paljon erilaisia ilmiöitä ja se on käsitteenä monimerkityksellinen, jonka vuoksi sen määrittely ei ole aivan yksinkertaista. Asiantilaa kuvailevana terminä monikulttuurisuudella tarkoitetaan yksinkertaisimmillaan yhteiskunnassa rinnakkain eläviä, kulttuuriltaan erilaisia ryhmiä. Monikulttuurisuutta voidaan

käyttää myös poliittisena, normatiivisena käsitteenä ja se toimii lisäksi tulevaisuuteen suuntautuvana, tavoitteita asettavana terminä. Onkin tärkeää ymmärtää monikulttuurisuuden monimerkityksellisyys ja pysähtyä pohtimaan, mitä sillä eri yhteyksissä tarkoitetaan. (Rastas, Huttunen, & Löytty 2005, 18-21; Lehtonen & Löytty 2003, 7.)

Monikulttuurisuus mielletään usein nykyhetkeä kuvaavaksi ilmiöksi. Historiallinen tosiasia on kuitenkin se, että mikään kulttuuri ei ole täysin yksikulttuurinen, vaan kulttuurit syntyvät vuorovaikutuksessa, ja vuorovaikutuksesta toisten kulttuurien kanssa. Keskustelut monikulttuurisuudesta liitetään herkästi vain viime vuosikymmenten aikana maahan muuttaneisiin ihmisiin ja harvemmin Suomen perinteisiin kulttuurisiin vähemmistöihin, kuten tämänkin tutkimuksen kohderyhmänä oleviin romaneihin. (Lehtonen & Löytty 2003, 7.)

Joka tapauksessa suomalainen yhteiskunta tarvitsee konkreettisia ratkaisuja toimivan monikulttuurisen arkielämän järjestämiseksi ja lisäksi on tarpeen arvioida uudelleen vanhoja ajatusmalleja sekä puhetapoja (Huttunen ym. 2005, 17). Tarvitsemme kulttuurista kompetenssia, eli osaamista, jolla tarkoitetaan eri kulttuuritaustoista tulevien henkilöiden kunnioittamista ja suvaitsevaisen ilmapiirin luomista sekä sen vaalimista yhteiskunnassa. Kulttuuriseen kompetenssiin liittyy keskeisesti kulttuurisensitiivisyys, jota yhtä lailla tarvitsemme. Kulttuurisensitiivisyys on ennen kaikkea kykyä ja tahtoa ymmärtää eri kulttuurista ja taustoista tulevaa henkilöä. Lähtökohtana on nähdä henkilö yksilönä ilman ennakkoluuloja ja stereotyyppisiä mielikuvia. (THL 2021.)

4 Romanit ja romanikulttuuri

Romanit ovat kansa, joka omaa yhteisen alkuperän, yhteisen romanikielen sekä yhteisen kulttuuriperinnön (ERTF-peruskirja romanien oikeuksista, Heikinheimo 2015, 58 mukaan). Koko maailmassa romaneita arvioidaan asuvan noin 20 miljoonaa, joista jopa 15 miljoonaa asuu Euroopassa (Romaniväestön koulutusryhmä 2012, 7; Vast Vastensa 2023, 8). Romaneilla on kaikissa maissa oma arvojärjestelmä, perinteet ja uskomukset, jotka näyttäytyvät eri maissa vaihtelevalla tavalla. Eri puolilla maailmaa asuvat romanit eivät siis automaattisesti omaa samoja tapoja ja uskomuksia, sillä yhteisistä ominaisuuksistaan huolimatta, romanit ovat kovin heterogeeninen ryhmä. (Heikinheimo 2015, 61.)

Tässä opinnäytetyössä keskitytään tutkimaan Suomen romanien kokemuksia opinnäytetyön aiheen mukaisista teemoista. Suomessa asuu arvioiden mukaan 10 000-14 000 romania. Romanit ovat olleet osa suomalaista yhteiskuntaa jo yli 500 vuoden ajan ja kuuluvatkin siten Suomen perinteisiin vähemmistöihin. Romanit ovat Suomen kansalaisia ja heidän äidinkieltensä on suomi. Suomessa perustuslaki turvaa romanien oikeuden kehittää ja ylläpitää omaa romanikulttuuriaan ja -kieltään. (Romano Missio ry 2023a; THL 2023.)

Suomen romanit ovat vuosien saatossa onnistuneet säilyttämään kulttuurisen omaleimautuneisuutensa hämmästyttävän hyvin huolimatta romanien alueellisesta hajautuneisuudesta ja yhteiskunnan sulauttamispaineista. Pääväestön kanssa romanikulttuuria on alettu avaamaan vasta 2000-luvulla, kun on ymmärretty, että tiedon lisäämisen myötä myös suvaitsevaisuus lisääntyy. (Laiti 2008, 156.)

Romanikulttuuri eroaa suomalaisesta valtakulttuurista monessa suhteessa ja käyttäytymisetiketti on toisenlainen. Romanikulttuuria voidaan kuvata ihmissuhde- ja tapakulttuuriksi, joka muodostuu oman perheen, suvun ja koko yhteisön ympärille. Romanikulttuuriin kuulukin vahvasti solidaarisuus omaa yhteisöä kohtaan ja yhteenkuuluvuuden tunne on tärkeää. Romaniperheet ovat perinteisesti suurperheitä ja perheeseen luokitellaan kuuluvaksi tyypillisen ydinperheen, eli vanhempien ja lasten lisäksi myös isovanhemmat, tädit, sedät ja serkut. Romanikulttuurin perusta on vanhempien ihmisten kunnioittaminen ja lähestulkoon kaikki romanikulttuuriin sisältyvät tavat perustuvat tähän. Kulttuurin keskeisimmät tavat muodostuvat kunnioitus-, puhtaus-, ja häveliäisyystavoista. (Romaniväestön koulutusryhmä 2012, 17; Romano Missio ry 2023b; Vast Vastensa 2023, 22.) Tässä opinnäytetyössä syvennyttään erityisesti luvussa 6 esiteltyihin häveliäisyystapoihin, mutta on syytä huomata, että myös muut edellä mainitut tavat liittyvät keskeisesti häveliäisyystapoihin, eikä niitä voida täysin erotella toisistaan.

5 Häveliäisyys ja häpeä

Kaikkiin kulttuureihin, kuten myös romanikulttuuriin, sisältyy häveliäisyyttä ja siihen liittyviä voimakkaita tunteita. Miten ihmisistä on sitten alun perin tullut niin häveliäitä? Häveliäisyyden alkuperää on tutkinut suomalainen sosiaali antropologi, sosiologi ja filosofi Edvard Westermarck, jonka luoman häveliäisyysteorian mukaan häveliäisyydellä ei ole varsinaista omaa ja itsenäistä biologista tarkoitusta, vaan se on syntynyt ajan saatossa kulttuurihistoriallisesti. Lukuisissa kulttuureissa seksuaaliseen häveliäisyyteen liitetään esimerkiksi ajatuksia syntisyydestä ja saastaisuudesta. (Westermarck 1893, Sarmajan 2002 mukaan, 106-107.)

Häveliäisyyttä voidaan kuvailla myös käsitteillä säädyllisyys, kainous ja ujous. Häveliäisyyteen liittyy keskeisesti lisäksi häpeän käsite. (Synonyymit 2023.) Häpeä on voimakas tunne, joka muokkaa ihmisen ajattelua, käytöstä ja tunteita. Häpeän tunne voi syntyä lähes mistä vaan ja se voi vaikuttaa ihmiseen niin tietoisesti kuin tiedostamattakin. Häpeää saatetaan kokea jo ensimmäisinä elinvuosina. Häpeän tunne kehittyy siinä vaiheessa, kun lapsella on tarpeeksi kognitiivista kapasiteettia oivaltaa olevansa erillinen toisista ihmisistä ja kun hän oppii ympäristöstä tulevia käyttäytymissääntöjä sekä pystyy arvioimaan omaa käyttäytymistään suhteessa niihin. (Lewis 1998, Myllyviidan 2020, 38 mukaan; Malinen 2003, 12, 44.)

Häpeän tunteella on toiminnallinen merkitys ja se on ihmiselle tarpeellinen, sillä se ohjaa yksilöä sulautumaan laumaan. Ihmiset ovat syntyneet laumaeläimiksi ja erilleen joutuminen laumasta tuottaa kärsimystä, koska lajikehityksemme alussa yksin jääminen on enteillyt kuolemaa. Perhe on usein ensimmäinen lauma, jonka käyttäytymissääntöjä meidän tulee opetella. Häpeä säätelee toimintaa, kun lauman sääntöjä on rikottu. Kehon asennot, ilmeet ja eleet ovat keinoja ilmaista häpeää ja ne osoittavat lauman muille jäsenille, ettei yksilö jatkossa riko sääntöjä. Tällaiset lyhytaikaiset ja terveet kokemukset häpeästä vahvistavat lauman yhteenkuuluvuutta. (Myllyviita 2020, 53-54.)

Häpeä voi muuttua myös vahingolliseksi ja olla patologista, mikäli yksilö joutuu toistuvasti nöyryytetyksi eikä pääse osaksi laumaansa. Yksilö voi vieraantua itsestään ja ulkopuolisista, jolloin häpeä alkaa vaikuttamaan tehdyn teon sijaan ihmisen kokemukseen itsestään. Suojautuakseen nöyryyttyksiltä yksilö saattaa alkaa eristäytyä ja pyrkiä työntämään sietämättömän häpeän pois mielestään, joka puolestaan voi vaikuttaa monin eri tavoin ihmisen elämään. Patologinen häpeä aiheuttaa voimakkaan ja pitkäkestoisen reaktion, jossa uhattuna ovat hyväksytyksi tuleminen, yhteenkuuluvuus ja minäkäsitys. (Myllyviita 2020, 54-56.)

On tärkeää muistaa, että häpeän tunne tulee suhteuttaa kulttuuriin ja ihmisen kasvu- ja elinympäristöön. Häpeän ilmaisut voivat esimerkiksi kuulua tavanomaiseen sosiaaliseen kanssakäymiseen kulttuureissa, joissa sosiaalista käyttäytymistä määrittelee sosiaalinen arvojärjestys. (Haidt 2003, Myllyviidan 2020 mukaan, 57.) Romanikulttuurissa häpeäminen on samalla myös osoitus kunnioittamisesta ja sen vuoksi romanikulttuurissa sen merkitys käsitteenä poikkeaa hieman siitä, miten pääväestö sitä puheessaan käyttää. Romanit puhuvat häpeästä myös monikossa ”häpeät”, jolloin viitataan käyttäytymissääntöihin, joilla pyritään osoittamaan kunnioitusta vanhempia romaneita kohtaan. (Viljanen 2012, 391-392; Viljanen, Hagert & Blomerus 2007.) Romanikulttuurissa häpeään liittyy voimakkaasti myös yhteisöllinen ulottuvuus. Häpeällisellä teolla romani ei häpäise vain itseään, vaan koko suku voidaan häpäistä sopimatoman käytöksen vuoksi. (Stenroos 2012a, 48.)

6 Häveliäisyystavat

Häveliäisyyteen liittyvät käyttäytymistavat asettavat ehtoja erityisesti eri sukupuolten ja eri ikäisten romaneiden kanssakäymiseen (Blomerus 2018; Viljanen 2012, 92). Näihin tapoihin syvennytään tarkemmin tässä luvussa. Häveliäisyystavat ovat teorioiden pohjalta päätetty jakaa kolmeen eri osa-alueeseen, joita ovat: murrosikä, seurustelu ja parisuhde sekä lapsen odotus ja syntymä. Nämä osa-alueet linkittyvät osittain myös toisiinsa ja jokaiseen niihin liittyy keskeisesti seksuaalisuus, jota käsitellään siksi omassa alaluvussa.

6.1 Seksuaalisuus

Seksuaalisuuden teema liittyy vahvasti romanikulttuurin häveliäisyystapoihin. Seksuaalisuuteen sisältyy monia herkkiä ja intiimejä aiheita, jonka vuoksi se on yleisestikin yksi voimakaimmista häpeää tuottavista teemoista. Seksuaalisuuteen liittyvät asenteet omaksutaan usein jo lapsuudessa ympärillä olevan uskonnollisen suuntauksen tai kulttuurin mukaisesti. (Brusila 2008, 9; Malinen 2003, 63.)

Seksuaalisuuden määritelmä on laaja ja moninainen. Seksuaalisuus sisältää ihmisen sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuoliroolit. Sukupuolella tarkoitetaan biologisia ominaispiirteitä, jotka tekevät ihmisestä naisen tai miehen. Seksuaalisuus käsittää lisäksi seksuaalisen suuntautumisen, mielihyvän, erotiikan, seksuaalisuhteet ja lisääntymisen. Erilaisia seksuaalisuuden ilmenemismuotoja ovat esimerkiksi ajatukset, käyttäytyminen, fantasiat, halut, seksuaalisuuden harjoittaminen sekä erilaiset roolit ja suhteet. Ihmisellä ei aina esiinny näitä kaikkia seksuaalisuuden ulottuvuuksia. Seksuaalisuuteen vaikuttavia tekijöitä on monia, esimerkiksi biologiset, psykologiset, uskonnolliset, historialliset, kulttuuriset ja eettiset tekijät. (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010, 16.)

Seksuaalisuuteen liittyy keskeisesti myös seksuaaliterveys, sillä se on seksuaalisuuteen liittyvän fyysisen, psyykkisen, emotionaalisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila. Positiivinen asenne seksuaalisuuteen mahdollistaa hyvän seksuaaliterveyden. Hyvään seksuaaliterveyteen kuuluu turvalliset seksuaaliset kokemukset, ilman pakottamista, väkivaltaa tai syrjintää ja se edellyttää kaikkien ihmisten seksuaalisten oikeuksien kunnioittamista. Seksuaalioikeudet takaavat ennen kaikkea oikeuden saada tietoa ja valistusta. (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010, 16-18.)

Romanikulttuurissa seksuaalisuus on aiheena tabu, eikä häveliäisyystapojen vuoksi seksuaalisuuteen liittyvistä asioista ole soveliasta puhua vanhempien romaneiden kuullen. Seksuaalisuuteen viittaavia, hävyttömäksi todettuja ohjelmia tai mainoksia ei ole myöskään suotavaa katsoa vanhempien romanien läsnä ollessa. Nuoremman romanin tulee osoittaa häveliäisyyttä painamalla päänsä alas tai poistumalla huoneesta, mikäli näin tapahtuu. (Laiti 2008, 159; Vast Vastensa 2023, 26; Wellman 2017; 48.)

Romanikulttuurissa on tyyppisesti selkeä sukupuoliroolijako, joka määrittelee naisten ja miesten tehtäviä. Perinteisesti romanimies vastaa perheen elannon hankkimisesta ja toimii ulospäin perheen edustajana ja nainen puolestaan huolehtii kodista ja lapsista. (Vast Vastensa 2023, 34.) Romaniyhteisössä naista pidetäänkin siveellisyyden ja puhtauden ylläpitäjänä ja siten juuri naisilla on erityinen velvollisuus noudattaa erilaisia käyttäytymissääntöjä, mikä edellyttää häpeän ja kunnioituksen osoittamista vanhempia naisia sekä kaikkia miehiä kohtaan. Naisille kohdistuvat käyttäytymissäännöt liittyvät siihen, että naiseuteen liittyviä aiheita, kuten hedelmällisyyttä ja kuukautisia pidetään tyyppisesti likaisuutta ja epäpuhtautta

tuottavina asioina. Tämän vuoksi naisilla on romaniyhteisössä hyvin paljon vastuuta häpeän osoittamisesta. (Viljanen ym. 2007; Wellman 2017, 52.)

6.2 Murrosikä

Romanikulttuuriin ja häveliäisyystapoihin kuuluu, että lapsuutta pyritään varjelemaan mahdollisimman pitkään, eikä murrosikää noteerata (Laiti 2008, 158). Murrosikä, eli puberteetti on aikaa, jolloin nuori kulkee lapsuudesta kohti aikuisuutta. Murrosiän alku keikauttaa vallitsevan fyysisen ja psyykkisen tasapainon. Nuoren ruumiissa ja mielessä tapahtuu nopeita ja isoja muutoksia ja ne voivat tuntua pelottavilta. Hormonaaliset muutokset johtavat murrosiän alkamiseen. Murrosiässä nuoren lisääntymistoiminnoissa tapahtuu isoja muutoksia - sukuelimet kypsyvät, myöhemmät sukupuolitunnusmerkit kehittyvät ja nuoresta tulee lisääntymiskykyinen. Murrosikä alkaa yksilöllisesti 10-15-vuoden iässä ja se alkaa useimmiten tytöillä 1-2 vuotta aiemmin kuin pojilla. Murrosiän alkamisikä voi vaihdella yksilöiden välillä suurestikin ja se kestää normaalisti noin 2-6 vuotta. (Kumpulainen ym. 2016, 37; Sand, Sjaastad, Haug, Bjälje & Toverud 2014, 513-514.)

Häveliäisyystapojen mukaan romaninuoren ei ole soveliasta keskustella vanhempien romaneiden kanssa murrosiän kehitykseen liittyvistä, häpeällisiksi luokitelluista aiheista, kuten tyttöjen kuukautisista tai rintojen kehittymisestä. Muutoinkaan kehosta tai sen toiminnoista, esimerkiksi wc-käynneistä ei ole suotavaa keskustella vanhempien romaneiden läsnä ollessa. (Vast vastensa 2023, 26.)

Koska murrosikää ei romanikulttuurissa juurikaan huomioida, siirtyy romaninuori suoraan aikuisuuteen 16-20-vuoden iässä. Tällöin nuori ottaa halutessaan käyttöönsä perinteisen romanasun. Romaniasu toimii merkinä myös muille nuoren aikuistumisesta ja nuorta kohdellaan romanasuun pukeutumisen jälkeen aikuisena. Nuorelle kuuluu tällöin aikuisen oikeudet ja velvollisuudet. (Laiti 2008, 158; Romano Missio ry 2023b.)

Romaniasu liittyy tiiviisti häveliäisyystapoihin, sillä sen käyttö ilmentää muun muassa siveyttä ja häveliäisyyttä. Erityisesti romaninaisten pukeutumiseen sisältyy huomioitavia erityispiirteitä, mutta myös miesten pukeutumista säätelee käyttäytymissäännöt. Oleellisinta on paljaan pinnan peittäminen. Romaninaisten pukeutuminen eroaa huomattavasti pääväestön pukeutumisesta ja herättää ymmärrettävästi siksi enemmän huomiota, kun miesten pukeutuminen. Naisen romanasu peittää jalat, rinnat ja olkavarret, sillä niiden ei sovi olla näkyvillä seksuaalisen symboliikan vuoksi. Miesten tulee käyttää tummia suorja housuja ja huolehtia, että käsivarret eivät ole näkyvillä varsinkaan vanhempien romanien läsnä ollessa. Romaniasun käyttäjältä odotetaan muutoinkin kunniallista ja siveellistä käyttäytymistä. Kun romanasuun päättää kerran pukeutua, sitä ei ole soveliasta jälkeenpäin muuttaa pääväestön pukeutumistyyliin. (Huttu 2009, 75-76; Stenroos 2012b, 426; Viljanen 2012, 394.)

6.3 Seurustelu ja parisuhde

Romanikulttuurissa häveliäisyystavat säätelevät seurustelua. Seurustelusuhteista ei ole sovelista puhua vanhemmille, vaan suhteet salataan. Seksuaaliset vähemmistöt ovat romanikulttuurissa tabuja, joten tässä kappaleessa romanikulttuurissa esiintyvillä seurustelu- ja parisuhdeilla viitataan heterosuhteisiin. (Laiti 2018, 158-159.)

Ihmisillä on perustarve muodostaa pysyviä kiintymyssuhteita ja liittyä toiseen. Läheisyys toisen ihmisen kanssa saa tunteen yhteenkuulumisesta, joka puolestaan poistaa tyhjyyden ja yksinäisyyden tunteita. (Heiskanen, Markova, Salmi & Vaaranen 2017, 9.) Jo nuoruudessa koetaan usein ensimmäisiä todellisia rakkauden tunteita toista kohtaan, jolloin flirttaillaan ja aloitetaan ensimmäisiä seurustelusuhteita. Seurustelu on syviin tunteisiin ja vakituiseen yhdessäoloon pohjautuva suhde. Seurustelusuhteessa sovitaan seurustelun säännöistä yhdessä seurustelukumppanin kanssa. Tärkeää on keskinäinen luottamus ja turvallisuuden, arvostetuksi tulemisen ja onnellisuuden kokemukset. Kokemukset seurustelusta ovat tärkeitä ihmisuhde- ja tunnetaitojen opetteluun kannalta. (Santalahti 2018a; Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010, 27.)

Nuorten seurustelu voi olla vain yhteistä ajanviettoa ja oleilua. Hiljalleen nuoret opettelevat myös osoittamaan kiintymystään toista kohtaan ja alkavat nähdä samanikäisen kumppanin seksuaalisesti kiinnostavana. Omassa tahdissa saatetaan jakaa myös ensimmäisiä yhteisiä seksuaalisia kokemuksia. Nuoruuden ensimmäiset seurustelusuhteet eivät välttämättä kestä loputtomiin ja päättyvät joskus eroon. (MLL 2020; Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010, 27.)

Romanikulttuurissa seurustelukumppaneiden ei ole hyvä näyttää kiintymystään vanhempien romaneiden läsnä ollessa. Seurusteleva pari ei voi esimerkiksi istua vierekkäin tai koskettaa toisiaan. Ehkäisy on romanikulttuurissa hyväksyttyä, mutta häveliäisyystapojen mukaan ehkäisyyn liittyvistä asioista ei kotona voi vanhempien kanssa keskustella. Raskaudenkeskeytyksiä tehdään, mutta niistäkään ei puhuta ja ne ovat periaatteessa tuomittavia asioita, sillä elämän kunnioittaminen on romanikulttuurissa tärkeää. (Laiti 2018, 158.)

Vakavampia seurustelusuhteita kuvataan usein termillä parisuhde. Sitä määritellään yhdeksi ihmiselämän tärkeimmäksi suhteeksi ja siihen liittyvä tarve olla intiimisti toisen lähellä, saada lohtua ja turvaa sekä ymmärrystä. Parisuhteessa kiintymys ja sitoutuminen toiseen lisäävät merkityksellisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Parisuhteella onkin kokonaisvaltainen merkitys ihmisen hyvinvointiin - hyväksi koettu parisuhde tuo elämään iloa ja onnellisuutta. Jokaiseen parisuhteeseen kuuluu myös jaksoja, jolloin vuorovaikutus on haasteellista ja parisuhteeseen voi esiintyä riitoja. (MIELI ry 2021; MLL 2023a.) Parisuhteen ei ole tarkoituskaan säilyä muuttumattomana, vaan siihen sisältyy erilaisia vaiheita, joiden myötä parisuhde syvenyy ja muuttuu vakavammaksi (Heiskanen ym. 2017, 9-10).

Kun romani aloittaa uuden parisuhteen, tulee pariskunnan alkuun salata suhde. Kun suhde muuttuu vakavaksi ja on halu tehdä seurustelusta virallista, pariskunta ”karkaa” muutamaksi viikoksi pois kotoa. Karkausaikana vanhemmat selvittävät, kuka puolisoehdokas on ja pohtivat, hyväksyvätkö he kyseisen kumppanin lapsensa puolisoiksi. Mikäli vanhemmat eivät hyväksy puolisoa ja toteavat hänet lapselleen (useimmiten tyttärelle) sopimattomaksi, he noutavat lapsensa takaisin kotiin. Toisinaan toisiinsa rakastunut pari karkaakin useamman kerran, kunnes vanhemmat luovuttavat asian suhteen ja lopulta hyväksyvät kumppanin. Mikäli puolisoehdokas todetaan heti sopivaksi, voi pariskunta palata takaisin kotiin. Häveliäisyyttä tulee kuitenkin osoittaa myös tämän jälkeen vanhempia romaneita tavatessa. (Vast Vastensa 2023, 27, 37.)

Perhettä ja parisuhdetta arvostetaan romanikulttuurissa paljon, mutta nykypäivänä erot ovat yleistyneet myös romaneilla. Yhteisistä lapsista huolehditaan eron jälkeen yhdessä, mutta mikäli eron jälkeen nainen löytää itselleen uuden kumppanin, siirtyy pariskunnan yhteiset lapset romanikulttuurin tapojen mukaisesti isän vastuulle ja äidin on luovuttava lastensa kasvatuksesta. (Vast Vastensa 2023, 34.)

6.4 Lapsen odotus ja syntymä

Romanit aloittavat itsenäisen elämän ja perustavat perheen usein melko nuorena iässä. Vauvan odotus on romaniperheessä iloinen asia, mutta häveliäisyydestä määrittävät, kuinka odotusaikana on suotavaa toimia. Odottavan äidin tulee salata raskaus erityisesti vanhemmalta väestöltä mahdollisimman pitkään. Raskautta ja kasvavaa vauvavatsaa peitellään vaatetuksella ja asusteilla, kuten huiveilla ja esiliinoilla. Raskauden loppusuoralla vältellään paikkoja, joissa on mahdollisuus törmätä vanhempaan romaniväestöön. (Blomerus 2018; Vast Vastensa 2023, 28.)

Odotusaika ja tuleva vauvan syntyminen vaikuttavat suuresti perheen elämään. Raskauden aikana vanhemmat valmistautuvat, sopeutuvat ja hiljalleen kasvavat tulevaan vanhemmuuteensa. Vauvan odotusaika tuo mukanaan usein paljon onnea ja iloa, mutta raskausaikaan voi liittyä myös ristiriitaisia tunteita. Vanhemmat voivat kokea esimerkiksi pelkoa ja jännitystä. Odottajan keho muuttuu ja epämiellyttäviäkin oireita voi esiintyä. (Tiitinen 2022; MLL 2023b.)

Romanikulttuurissa synnytystä pidetään kivun vuoksi pelottavana asiana. Nykyään nuoret romani-isät voivat osallistua synnytykseen, mutta siitä ei ole kuitenkaan häveliäisyydestä johtuen suotavaa puhua vanhemman romaniväestön kuullen. Synnyttäjällä voi olla tukihenkilönä mukanaan myös toinen nuori nainen. Synnytyksen jälkeen isovanhemmat tai muut vanhemmat ihmiset eivät voi tulla sairaalaan katsomaan vastasyntyntä, vaan lapsen voi nähdä vasta noin kuukauden ikäisenä. Lapsen iästä ei ole soveliasta keskustella vanhempien

romanien kanssa, sillä se liittyy olennaisesti synnyttämisaikajankohtaan ja on siten häveliäisyystapojen vuoksi vaivaannuttava keskustelunaihe. (Laiti 2008, 162; Vast Vastensa 2023, 26-28.)

Vauvan syntymän ja kotiutumisen jälkeen romaniäiti viettää häveliäisyystapojen mukaisesti kotona lapsivuodeaikaa, jolloin hän tai vastasyntynyt eivät mene ollenkaan keittiöön eivätkä käytä perheen astioita noin kuukauteen. Yhteisiin ruokatarvikkeisiin ei myöskään ole suotavaa koskea. Mikäli lapsivuodeaikana romaniäiti käyttää keittiötä, tulee keittiöstä sen jälkeen ”liikainen”. Vanhemmat romanit eivät voi tulla vierailulle asuntoon, jonka keittiö on tällä tavoin ”liikaantunut”. Kotia ei saada puhtaaksi muutoin, kun ostamalla uudet keittiötavarat likaisiksi menneiden tilalle tai muuttamalla kokonaan uuteen asuntoon. Häveliäisyystavat vaikuttavat myös lapsen imetykseen, eikä romaniäiti välttämättä halua imettää ollenkaan lasta häveliäisyysistä. (Laiti 2008, 159-162; Vast Vastensa 2023, 28.)

7 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

Tässä luvussa tarkastellaan opinnäytetyön menetelmällisiä valintoja. Aluksi kuvataan opinnäytetyössä käytettyä tutkimusmenetelmää eli laadullista tutkimusta ja tutkimuksen fenomenologista näkökulmaa. Tämän jälkeen tarkastellaan opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmänä käytettyä teemahaastattelua, tutkimuksen kohderyhmää, eli romaniäitejä sekä lopuksi opinnäytetyössä käytettyä aineistonanalyysimenetelmää, eli aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

7.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisella tutkimuksella tavoitellaan jonkin ilmiön tai tapahtuman kuvaamista ja ymmärtämistä. Laadullisen tutkimuksen perustana toimii ihminen, ihmisen elämänpiiri sekä näihin kytkeytyvät merkitykset. Laadullinen tutkimus on siis tutkimustyyppiltään empiiristä. Laadullisessa tutkimuksessa myös teorian merkitys on huomattava, ja sitä tarvitaan tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen luomiseen sekä ylipäätään tutkimuskokonaisuuden hahmottamiseen. Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiksi on olemassa useita eri vaihtoehtoja ja niistä yleisimmät ovat haastattelu, kysely, dokumenteista kerätty tieto sekä havainnointi. (Kylmä & Juvakka 2012, 16; Tuomi & Sarajärvi 2018, 23-27, 83-98.)

Laadullisessa tutkimuksessa ei saada tilastollisesti yleistettävää tietoa, kuten kvantitatiivisessa, eli määrällisessä tutkimuksessa saadaan. Molempien tutkimustyyppien tavoitteena on kuitenkin pyrkiä tarkastella tutkimuskohteina olevia ilmiöitä sekä jäsentää todellisuutta aiempaa hallittavampaan malliin. (Leino-Kilpi 1997, Kylmän & Juvakan 2012, 17 mukaan.) Tutkimusstrategialtaan laadullinen tutkimus on joustava ja se voi muuttua monelta osin tutkimusprosessin aikana. Tutkimussuunnitelma voi siis elää ja itse aineisto ohjaa tutkimuksen etene- mistä. (Kananen 2014, 46.)

Opinnäytetyön menetelmälliseksi valinnaksi valikoitui laadullinen tutkimus, koska tutkimuksen tarkoituksena on selvittää haastatteluiden avulla romaniäitien kokemuksia häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä. Tutkimuksessa ollaan tekemisissä kohderyhmän omien henkilökohtaisten kertomusten kanssa, eikä sen vuoksi tilastollisesti yleistettävää tietoa ole mahdollista saada. Laadullinen lähestymistapa sopii aiheeseen myös siksi, koska tutkittavasta aiheesta ei ole olemassa juurikaan tietoa. Laadullisen tutkimuksen etuna on myös se, että laadullinen tutkimus voi hyödyttää haastateltavia siten, että he saavat mahdollisuuden jakaa omaa elämäntarinaansa luotettavasti ja turvallisesti.

7.2 Fenomenologinen näkökulma

Opinnäytetyön näkökulma on fenomenologinen, sillä tutkimuksessa tutkitaan kohderyhmän kokemusmaailmaa. Fenomenologisen tutkimuksen keskeinen lähtökohta on ihmiskäsitys. Opinnäytetyön tekijän lisäksi myös tutkimuksen kohteena on ihminen. Fenomenologiassa tarkastellaan sitä, mikä meille ilmenee itse koettuna omassa eletyssä maailmassamme. Jokaisella ihmisellä on oma suhde erilaisiin asioihin elämässä ja vaikka ulkopuolisin silmin kaikki olisivatkin samassa tilanteessa, on yksilöiden perspektiivi aina erilainen. Yksilön perspektiivin korostaminen onkin fenomenologiassa oleellista, koska vain yksilöt ovat maailmasuhteessa ja tuntevat kokemuksensa. (Laine 2018, 25-26; Tuomi & Sarajärvi 2018, 39-40.)

Fenomenologiseen näkökulmaan liittyy merkitysteoria, jossa kuvataan kokemusten rakentuvan merkityksistä. Kun kokemuksia tutkitaan, tutkitaan siis myös kokemusten merkitysisältöä. Tässä teoriassa huomioidaan myös yksilön yhteisöllisyys, koska merkitykset muodostuvat yhteisöjen välityksellä. Se yhteisö, jossa on kasvettu ja missä eletään, vaikuttaa merkitysten syntymiseen. (Laine 2018, 26; Tuomi & Sarajärvi 2018, 40.)

Tutkimuksen tekijän on oleellista käyttää harkintaa valitessaan tutkimuksen toimintatapoja ja pyrkiä valitsemaan tutkimukseen parhaiten soveltuvat vaihtoehdot, jotta voidaan saavuttaa haastateltavan kokemukset ja annettujen ilmaisujen merkitykset mahdollisimman autenttina. Tutkimuksen tekijän tulee olla itsekriittinen omia äkillisiä tulkintoja kohtaan ja reflektoida omia ajatuksia ja mahdollisia ennakkoluuloja. Kriittisyyden ja reflektiivisyyden avulla voidaan päästä tutkimukselliselle tasolle ja pohtia haastateltavien antamia ilmaisuja kokonaisvaltaisemmin ja oppia huomaamaan, mikäli oma tulkinta kumpuaakin omista lähtökohdista ja on vain kuvitelma siitä, mitä haastateltava oikeasti tarkoittaa ilmaisullaan. Tavoitteena on ymmärtää ”toisen toiseutta”. Oleellista on siis ottaa etäisyyttä omista välittömistä tulkinnoista ja tutkia uusin silmin aineistoa, joka näyttäytyy usein erilaiselta kriittisen etäisyyden jälkeen. (Laine 2018, 30-32.)

7.3 Kohderyhmänä romaniäidit

Laadullisessa tutkimuksessa haastateltavien valinnan tulee olla harkittua ja tarkoitukseen sopivaa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Tämän tutkimuksen kohderyhmänä toimivat romaniäidit, joilla oli omakohtaista kokemusta häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä ja siten tietoa ja kokemusta tutkittavasta aiheesta. Kaikki haastateltavat olivat alle 35-vuotiaita. En kerännyt haastateltavilta muita taustatietoja aiheen sensitiivisyyden ja anonymiteetin varmistamisen vuoksi. Haastateltavien ikäjakauman takia opinnäytetyöaiheen tarkastelu painottui varhaisaikuisuuteen.

Välitin kohderyhmälle tietoa tutkimuksesta monin tavoin kevään 2023 aikana. Jaoin tietoa tutkimuksesta ensisijaisesti tutkimustiedotteen kautta (Liite 1). Julkaisin tutkimustiedotteen Facebookissa, jotta tieto tutkimuksesta välittyisi mahdollisimman laajasti eteenpäin. Lähetin tutkimustiedotteen lisäksi sähköpostitse Suomen Romanifoorumiin - Romanijärjestöjen keskusliittoon, jossa tietoa haastattelumahdollisuudesta luvattiin välittää eteenpäin. Tietoa tutkimuksesta jaettiin kohderyhmälle myös työelämäkumppanin kautta. Hyödynsin tutkittavien haussa myös ns. lumipallotekniikkaa, jossa tutkimukseen osallistujat kertoivat välittävänsä tutkimuksesta tietoa muille soveltuville osallistujille.

Haastattelusta kiinnostuneita romaniäitejä löytyi neljä, joista kolme haastattelua toteutui. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston koko on pieni verrattuna määrälliseen tutkimukseen ja aineiston laatu on määrää merkittävämpi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Sovin kaikkien kiinnostuneiden haastateltavien kanssa henkilökohtaisesti ajan haastatteluun.

7.4 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmä oli teemahaastattelu. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jossa edetään etukäteen valittujen keskeisimpien teemojen ja niihin kuuluvien tarkentavien kysymysten kanssa. Etukäteen valitut teemat pohjautuvat tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen, eli siihen, mitä tutkittavasta asiasta jo tiedetään. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 87-88.)

Laineen (2018, 32) mukaan haastattelu on yksi laaja-alaisin väylä lähestyä haastateltavan kokemuksellista maailmasuhdetta ja oli tästä syystä looginen valinta tämän tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi. Teemahaastattelun avulla pyritään löytämään merkitseviä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. Haastattelusta tulleiden vastausten avulla rakennetaan kokonaisvaltaista kuvaa ja ymmärrystä tutkimuskohteesta. Kysymykset suunnataan kohderyhmän tai yksilön toimintaan ja niitä ohjaa tutkimuskysymys, johon pyritään löytämään vastaus. (Kananen 2014, 72; Tuomi & Sarajärvi 2018, 88.)

Loin teemahaastattelua varten haastattelurungon (Liite 2), johon merkitsin teemat, joista on tarkoitus keskustella. Haastattelun teemoina toimivat häveliäisyystapojen kolme keskeisintä teemaa, joiden mukaisesti haastattelu lähtee liikkeelle murrosiästä ja etenee seurustelun ja parisuhteen muodostamisen kautta aina lapsen odotukseen ja syntymään saakka. Teemat ovat selkeästi rinnastettavissa toisiinsa ja ne etenevät loogisessa järjestyksessä siten, että haastateltavat pääsivät kertomaan elämäntarinaansa tutkittavasta aiheesta. Pysin luomaan teemahaastattelun kysymykset fenomenologisen näkökulman mukaisesti siten, että vastaukset olisivat mahdollisimman kuvailevia ja kertomuksellisia (Laine 2018, 32-34).

Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluina. Haastatteluista kaksi järjestettiin kasvotusten ja yksi etähaastatteluna Teams-sovelluksen välityksellä. Ennen haastatteluiden aloittamista kävin haastateltavien kanssa läpi suostumuslomakkeen (Liite 3). Suostumuslomakkeeseen haastateltavat antoivat allekirjoituksensa tai vaihtoehtoisesti suullisen suostumuksensa. Kaikki haastattelut nauhoitettiin. Nauhoittaminen oli kannattavaa, koska se mahdollisti haastattelutilanteessa keskittymisen vuorovaikutustilanteeseen, eikä aikaa kulunut muistiinpanojen kirjoittamiseen (Kananen 2014, 86).

Haastattelun aikana esitin haastateltaville etukäteen tehdyn haastattelurungon (Liite 2) lisäksi myös avoimia, vastauksia täydentäviä jatkokysymyksiä. Avoimet kysymykset tuottavat kattavampaa tietoa ja ymmärrystä aiheesta verrattuna suljettuihin kysymyksiin. Jatkokysymyksiä esittämällä pystyin lisäksi osoittamaan haastateltavan tarinaa kohtaan kiinnostuneisuutta ja luomaan siten haastattelutilanteesta mahdollisimman luonnollisen vuorovaikutustapahtuman. Haastattelutilanteessa oli tärkeää olla kunnioittava ja arvostava, jotta vuorovaikutustapahtumaan sai muodostettua luottamuksellisen ilmapiirin. Haastattelutilanteessa ei voi kyseenalaistaa haastateltavan mielipiteitä eikä esittää omia käsityksiä aiheesta. Haastattelutilanne voi olla haastateltavalle hyvinkin merkityksellinen, kun on joku, joka kuuntelee ja haluaa ymmärtää hänen elämäänsä. (Kananen 2014, 72-83.)

Haastatteluiden aikana oli tärkeää tiedostaa, että olen itse haastattelijana eri kulttuuritaustasta haastateltavien kanssa, sillä onnistuneen haastattelun lähtöoletuksena voidaan pitää sitä, että haastattelijan ja haastateltavan on ymmärrettävä toisiaan. Mikäli haastattelija ja haastateltava ovat eri kulttuurin piirissä eläneitä, ovat heidän kokemuksensa luonnollisesti myös erilaisia. Tällöin on mahdollista, että haastattelijan ja haastateltavien keskinäinen ymmärrys heikentyy. (Ruusuvoori & Tiittula 2009, 79-82.) Yhteisen ymmärryksen löytymisen mahdollistamiseksi haastatteluihin varattiin riittävästi aikaa. Haastattelu aineistonkeruun menetelmänä antoi mahdollisuuden kysymysten toistamiseen, tarkentamiseen ja mahdollisen väärinkäsityksen oikaisemiseen sekä sanamuotojen selventämiseen. Haastattelijana pystyin myös esittämään haastateltavien vastausten pohjalta tarkentavia ja syventäviä kysymyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85-87.)

Tavoitteena oli hankkia haastateltavilta aitoa ja koettua tietoa tutkittavasta aiheesta, eli kokemuksia häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä. Häveliäisyystavat ovat laaja aihe ja teemahaastattelu antoi haastattelulle selkeän ja loogisesti etenevän rungon, jonka avulla romaniäidit saivat mahdollisuuden kertoa omista merkityksellisistä kokemuksistaan.

7.5 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Opinnäytetyön aineiston analyysimenetelmänä käytettiin laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmää, sisällönanalyysiä. Tällä analyysimenetelmällä tavoitellaan tiivistettyä ja yleisessä muodossa olevaa kuvausta tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysi perustuu usein induktiiviseen, eli aineistolähtöiseen päättelyyn. Analyysissa ei siis analysoida kaikkea tietoa, vaan keskitytään hakemaan vastausta tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimuskysymykseen. Aineiston keruun ja analyysin myötä myös tutkimuskysymys voi tarkentua. Keskeisintä aineistolähtöisyydessä on se, että aineisto kertoo oman tarinansa tutkittavasta aiheesta. (Kylmä & Juvakka 2012, 112-113; Tuomi & Sarajärvi 2018, 103-108.)

Aineistolähtöistä sisällönanalyysiä voidaan kuvata prosessina, jossa on kolme päävaihetta: aineiston pelkistäminen (reduointi), aineiston ryhmittely (klusterointi) ja viimeisenä abstrahointi, jolla tarkoitetaan teoreettisten käsitteiden luomista (Miles & Huberman 1994, Tuomen & Sarajärven 2018, 122 mukaan). Ennen analyysin aloittamista tehdyt haastattelut tulee kuunnella ja auki kirjoittaa. Analysoitavaan aineistoon tulee perehtyä huolellisesti ja määrittellä analyysiä varten analyysiyksikkö. Sen valintaa ohjaavat aineiston laatu ja tutkimustehävä. Analyysiyksikkö voi olla esimerkiksi yksittäinen sana tai lause. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.) Tämän tutkimuksen analyysiyksiköiksi muodostuivat lauseet ja ajatuskokonaisuudet, jotka voivat pitää sisällään myös useamman lauseen.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin ensimmäinen päävaihe on reduointi, eli pelkistäminen. Pelkistämisen aikana aineistosta karsitaan tutkimukselle kaikki epäoleelliset asiat pois tiivistämällä tai pilkkomalla aineistoa osiin. Auki kirjoitetusta, eli litteroidusta tekstistä etsitään tutkimuskysymykseen vastaavia alkuperäisilmauksia, joista tehdään pelkistetyt ilmaukset. Alkuperäisistä ajatuskokonaisuuksista voidaan löytää useampiakin pelkistettyjä ilmauksia. Kaikki tutkimuskysymykseen vastaavat alkuperäisilmaukset ja niistä muodostetut pelkistetyt ilmaukset listataan erilliseen tiedostoon mitään pelkistetystä aineistosta kadottamatta, jolloin saadaan luotua pohjaa analyysin seuraavalle päävaiheelle, klusteroinnille. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123-124.)

Tutkimusaineistona toimi kolmen romaniäidin nauhoitetut yksilöteemahaastattelut. Nauhoitettua materiaalia syntyi yhteensä noin 140 minuuttia. Analyysi alkoi nauhoitettujen yksilöteemahaastatteluiden kuuntelemisella. Nauhoitteiden kuuntelun jälkeen litteroin haastattelut, eli kirjoitin ne sanatarkasti auki kirjalliseen muotoon. Litteroinnin yhteydessä poistin aineistosta mahdolliset tunnistetiedot, kuten henkilöiden ja kaupunkien nimet. Luin kirjoitetut

tekstit useaan otteeseen ja perehdyin niihin huolellisesti. Etsin aineistosta kaikki tutkimuskysymykseen ”minkälaisia kokemuksia romaniäideillä on häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä?” vastaavat alkuperäisilmaisut. Tutkimuskysymykseen vastaavista alkuperäisilmauksista muodostin pelkistetyt ilmaisut, jotka kokosin omaan erilliseen tiedostoon. Taulukossa 1 on kuvattu esimerkki aineiston redusoinnista, eli pelkistämisestä.

<i>ALKUPERÄISILMAUS</i>	<i>PELKISTETYT ILMAUKSET</i>
"Sitten kun niin kun tyttölapsi tulee murrosikään niin tyttö rupeaa ite pesemään niinku omat pyykkinsä esimerkiksi ja sitten tulee se, että pyritään pukeutumaan niin kun siveellisesti että ei näy niinku iho tai ei niin kun tissit tai pylly oo niinku esillä ja pyritään niinku mahdollisimman paljon peittämään.."	Murrosikäinen tyttö pesee itse pyykkinsä. Murrosiässä aletaan pukeutumaan siveellisesti ja peittävästi.

Taulukko 1: Esimerkki aineiston redusoinnista

Toinen aineistolähtöisen sisällönanalyysin päävaiheista on aineiston klusterointi, eli ryhmittely. Tässä vaiheessa aineistosta pyritään löytämään samankaltaisuuksia ja poikkeavuuksia. Ryhmittelyssä samaa ilmiötä kuvailevat käsitteet kootaan omiksi ryhmiksi, jonka jälkeen ne luokitellaan alaluokiksi. Alaluokat nimetään aineiston sisällön mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124.)

Klusteroinnin aikana luin aktiivisesti myös alkuperäisiä ilmauksia, jonka johdosta muodostetut ryhmät tarkentuivat vielä entisestään. Lopulta alaluokkia muodostui pelkistettyjen ilmausten ryhmittelyssä yhteensä 36. Alaluokan ”murrosikään liittyvä tuen saaminen siskolta” muodostumista havainnollistetaan taulukossa 2.

<i>PELKISTETYT ILMAUKSET</i>	<i>SYNTYNYT ALALUOKKA</i>
Ensimmäisenä kysyin siskolta kuukautisista.	Murrosikään liittyvä tuen saaminen siskolta
Kysyin siskolta mitä minulle tapahtuu.	
Isosisko kertoi miten toimia kuukautisten aikana.	
Isosiskolta saadut neuvot murrosiässä.	

Taulukko 2: Esimerkki aineiston klusteroinnista

Kolmantena aineistolähtöisen sisällönanalyysin päävaiheena on aineiston abstrahointi, jossa edetään alkuperäisen aineiston kielellisistä ilmauksista teoreettisempiin käsitteisiin ja siitä edetään johtopäätöksiin. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin toisen päävaiheen, eli klusteroinnin katsotaan kuuluvan osaksi tätä prosessia. Ryhmitellyistä alaluokista muodostetaan luokittelun avulla yläluokkia ja yläluokista jälleen pääluokkia. Luokittelun myötä aineisto tiivistyy, sillä yksittäiset osat yhdistetään yleisimpiin käsitteisiin. Abstrahoinnissa luokituksia yhdistellään niin kauan, kun se on mahdollista. Koko analyysin ajan on tärkeää huomioida, että aineistossa säilyy tie alkuperäisiin ilmauksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124-126.) Alaluokkia yhdistelemällä yläluokkia muodostui yhteensä neljä. Taulukossa 3 havainnollistetaan, kuinka alaluokkia yhdistelemällä muodostui yläluokka ”seurustelu ja parisuhde”. Yläluokkia yhdistelemällä pääluokkia muodostui yksi. Sisällönanalyysissä muodostunut pääluokka ja sen sisältö raportoidaan tutkimustuloksissa, luvussa 10.

<i>ALALUOKAT</i>	<i>SYNTYNYT YLÄLUOKKA</i>
Seurustelusuhteen salaaminen	Seurustelu ja parisuhde
Karkumatka	
Yhteenmuutto	
Sukupuoliroolit	
Vanhempien rooli parisuhteen muodostumisessa	
Parisuhteen muodostuminen	
Häpeän tunne ja sen osoittaminen	
Eroon liittyvät kokemukset ja tunteet	
Tuen saaminen ero- ja ristiriitatilanteissa	

Taulukko 3: Esimerkki yläluokan ”seurustelu ja parisuhde” muodostumisesta

8 Opinnäytetyön eettisyys

Laadullisessa tutkimuksessa eettisyys on merkittävä asia, eikä siitä voida tinkiä. Hyvä tutkimus on eettisesti kestävä ja sitä johdattaa eettinen sitoutuneisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 20, 149-150.) Tutkimusetiikka pitää sisällään monenlaisia eri valinta- ja päätöksentekotilanteita, joihin tutkijan on löydettävä ratkaisut tutkimusprosessin aikana. Tutkimuksen tekijän onkin tärkeää tuntea tutkimusetiikan periaatteet, jotta etiikan merkityksen voi laajasti ymmärtää. (Kylmä & Juvakka 2012, 137.)

Suomessa tutkimusetiikkaa edistää ja tieteellisiin tutkimuksiin liittyviä eettisiä kysymyksiä käsittelee Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK 2023, 6). Sitouduin noudattamaan tässä opinnäytetyössä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimia hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteita, joiden mukaisesti opinnäytetyössä pyrin rehelliseen, luotettavaan, arvostavaan ja vastuunkantoiseen tutkimustyöhön (TENK 2023, 12). Sitouduin noudattamaan lisäksi Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimia eettisiä periaatteita ihmiseen kohdistuvasta tutkimuksesta, joiden mukaisesti kunnioitin tutkimukseen osallistuvien ihmisten ihmisarvoa, itsemääräämisoikeutta ja kulttuuriperintöä sekä pyrin ennaltaehkäisemään heihin kohdistuvien haittojen ja riskien syntymisen (TENK 2019, 7).

Perehdyin eettisiin seikkoihin heti opinnäytetyöprosessin alussa, kun opinnäytetyön aihetta suunniteltiin yhdessä työelämäkumppanin kanssa. Laadullisessa tutkimuksessa jo tutkimusaiheen valinta on tärkeä eettinen kysymys, jonka vuoksi on syytä tehdä eettistä pohdintaa ja selkeyttää, miksi tutkimukseen ryhdytään ja kenen ehdoilla aihe valitaan. Tärkeää on ottaa huomioon myös yhteiskunnallinen ulottuvuus, joka on keskeinen eettinen tekijä. (Kylmä & Juvakka 2012, 144-145; Tuomi & Sarajärvi 2018, 129-130.)

Opinnäytetyön tutkimusaihe valikoitui tarkasti harkiten siten, että tutkimuksen yhteiskunnallinen ulottuvuus tuli huomioiduksi. Pyrin hyödyttämään kanssaihmiä tutkimuksen avulla. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa, jonka avulla työelämäkumppani voi kehittää toimintaansa asiakaslähtöisesti ja huomioida romanikulttuurin erityispiirteitä asiakastyössä entistä monipuolisemmin. Tämä tulee hyödyttämään romaniasiakkaita palveluja käytäessä. Tietoisuuden lisääminen romanikulttuurista ja siihen liittyvistä erityispiirteistä auttaa vähentämään yhteiskunnassa mahdollisesti piileviä ennakkoluuloja ja edesauttaa ymmärryksen lisäämistä sekä erilaisen kulttuurin arvostamista, joka puolestaan vähentää syrjintää. Romanien hyvinvointitutkimus Roosin tuloksista paljastui, että romanit kokevat edelleen huolestuttavan paljon syrjintää ja epäoikeudenmukaista kohtelua - lähes joka toinen vastaaja ilmoitti kokeneensa syrjintää viimeksi kuluneen vuoden aikana (Weiste-Paakkanen, Lämsä & Kuusio 2018, 142).

Tutkimuksen keskeinen eettinen periaate on ollut koko tutkimusprosessin ajan ihmisarvon kunnioittaminen. Hankin aineistoa opinnäytetyöhön haastatteluiden avulla, jonka vuoksi oli tärkeää kiinnittää huomiota ihmisten kohtaamiseen ja huolehtia, että kohtaan haastateltavat ja heidän edustamansa romanikulttuurin arvostavasti ja kunnioittavasti. Huomioin haastatteluiden suunnittelussa tutkimuksen kohderyhmän erilaisen kulttuuritaustan. Kulttuurierojen tiedostaminen on tärkeää, sillä ne voivat nousta tärkeäksi tutkimuseettiseksi kysymykseksi, mikäli kulttuurieroista johtuvan yhteisen ymmärryksen puutteen vuoksi haastateltavalle jää esimerkiksi epäselväksi tutkimuksen tarkoitus. (Ruusuvoori & Tiittula 2009, 83.)

Opinnäytetyön tekijän ja tutkimuksen kohderyhmän välistä yhteistä ymmärrystä pyrittiin varmistamaan eri tavoin. Pehdyin etukäteen huolellisesti tutkimuksen kohderyhmän kulttuuriin, eli romanikulttuuriin. Haastateltavilla oli mahdollisuus tutustua etukäteen tutkimustiedotteeseen (Liite 1), jonka tein mahdollisimman selkeäksi ja ymmärrettäväksi. Ennen haastatteluiden aloittamista kävin haastateltavien kanssa lisäksi suullisesti läpi suostumuslomakkeen (Liite 3), jossa esitettiin yksityiskohtaisesti tietoa tutkimuksen kulusta, tutkimuksen tarkoituksesta ja vapaaehtoisuudesta. Kirjasin suostumuslomakkeeseen haastateltavien oikeudet ja siinä korostettiin, että haastateltavan henkilötiedot pysyvät salassa tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa. Tällä pyrin varmistamaan, että haastateltava on varmasti ymmärtänyt tutkimuksen tarkoituksen ja tietää omat oikeutensa, kuten sen, että osallistuminen tutkimukseen on täysin vapaaehtoista ja että haastateltavilla on oikeus perua tutkimukseen osallistuminen ilman erillistä syytä missä tahansa vaiheessa. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen yksi keskeisimmistä eettisistä periaatteista onkin tietoon perustuva suostumus (TENK 2019, 8). Suostumuslomakkeen allekirjoitettuaan tai suullisen suostumuksen antaessaan haastateltavat antoivat luvan haastatteluun ja tulosten käyttöön opinnäytetyössä ja saivat halutessaan oman kappaleen suostumuslomakkeesta.

Eettisiin seikkoihin kuuluu myös tutkimusaiheen sensitiivisyyden huomioiminen, joka on tärkeää tiedostaa jo suunnitteluvaiheessa (Kylmä & Juvakka 2012, 144-145). Tässä opinnäytetyössä käsiteltiin romaniäitien kokemuksia häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä. Monet tähän teemaan liittyvät aiheet ovat romanikulttuurissa sensitiivisiä aiheita, joista ei normaalisti juurikaan keskustella. Huomioin tutkimusaiheen sensitiivisyyttä siten, että loin haastattelutilanteesta mahdollisimman turvallisen kohtaamalla haastateltavat kunnioittavasti ja lempeästi. Haastattelukysymykset ja teemat pohdin tarkasti siten, että haastateltava pystyy itse päättämään, kuinka avoimesti haluaa asioista kertoa. Sensitiivisten aiheiden käsittelyä helpotti opinnäytetyön tekijän eri kulttuuritausta. Häveliäisyystavat voisivat nimittäin estää keskustelun häveliäisyystavoista ja siihen liittyvistä teemoista toisen romanitaustaisen henkilön kanssa, etenkin, jos henkilö olisi vanhempi tai eri sukupuolta. Eri kulttuuritaustat mahdollistivat tässä tilanteessa keskustelun sensitiivisistä aiheista. Edustin itse myös samaa sukupuolta tutkimuksen kohderyhmän kanssa. On perusteltua arvella, että samaa sukupuolta olevien on helpompaa puhua keskenään tietyistä teemoista (Ruusuvoori & Tiittula 2009, 88). Huomioin aiheen sensitiivisyyttä myös siten, että haastattelutilanteen lopussa kysyin haastateltavilta tunnelmia haastattelusta ja tarjosin mahdollisuutta ottaa myöhemmin yhteyttä, mikäli myöhemmin heräisi vielä tarve jostain keskustella.

Tallensin nauhoitetut haastattelut tietokoneelle ja nimesin ne siten, ettei mitään tunnistetietoja ollut näkyvissä. Tietokoneen pilvipalvelut eivät olleet käytössä tietojen tallennuksessa. Poistin nauhoitetut haastattelut heti, kun sain litteroitua haastattelut. Kirjoitin opinnäytetyötä siten, että tekstistä tai lainatuista alkuperäisilmauksista ei voi tunnistaa ketään. Opinnäytetyön valmistuttua kaikki kerätty aineisto hävitettiin asianmukaisesti.

Tutkimusetiikan periaatteiden mukaisesti pyysin opinnäytetyötä varten tutkimuslupaa työelämäkumppani Kanta-Hämeen perhetyö ry:ltä kyseisen organisaation määrittelemien käytäntöjen mukaisesti. Solmin virallisen opinnäytetyösopimuksen työelämäkumppani Kanta-Hämeen perhetyö ry:n kanssa. Käytin opinnäytetyössä lähteitä monipuolisesti ja merkitsin ne tekstiin ja lähdeluetteloon oikeaoppisesti. Oikeaoppinen lähdemerkintä kunnioittaa alkuperäislähteiden tekijöitä ja on siten eettisesti kestävä tapa toimia.

9 Opinnäytetyön luotettavuus

Tieteellisen tutkimuksen tavoitteena on hankkia tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman luotettavaa tietoa. Tutkimuksessa tuotetun tiedon todenmukaisuutta selvitetään tutkimuksen luotettavuuden arvioinnilla. Luotettavuuden arviointi on olennaista tieteellisen tiedon, tutkimustoiminnan ja näiden hyödyntämisen kannalta. (Kylmä & Juvakka 2012, 127.)

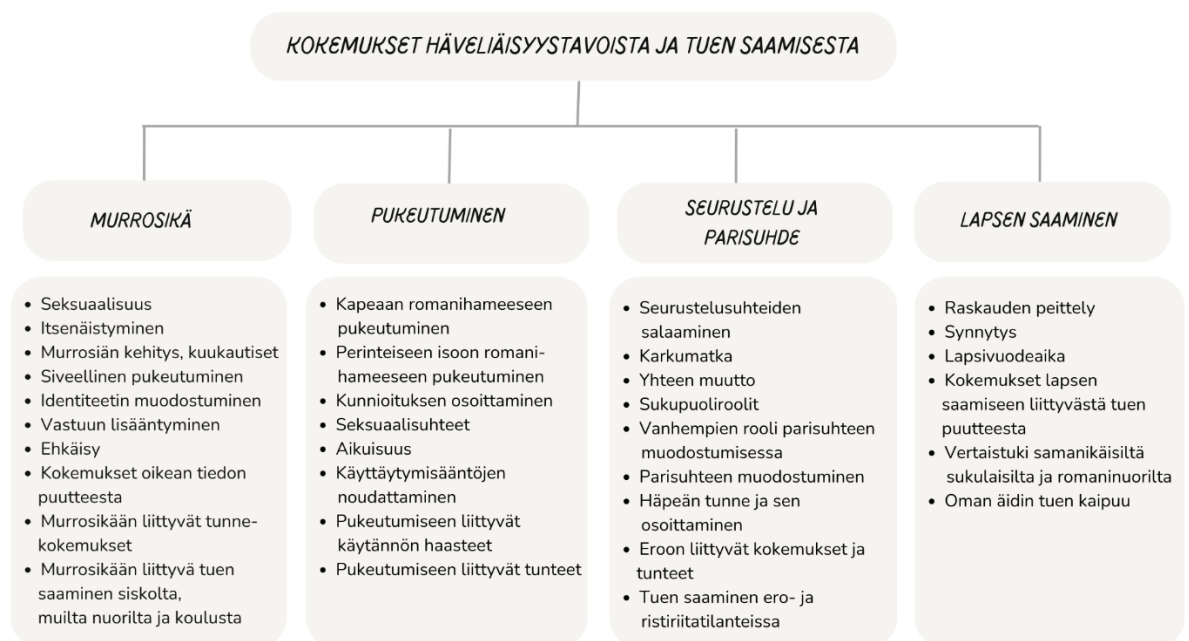
Laadullisen tutkimuksen luotettavuuskriteereinä käytetään uskottavuutta, vahvistettavuutta, reflektiivisyyttä sekä siirrettävyyttä. Uskottavuudella tarkoitetaan tutkimuksen ja tutkimuksen tulosten uskottavuutta ja sitä, että uskottavuus osoitetaan tutkimuksessa. Vahvistettavuudella tarkoitetaan koko tutkimusprosessia ja sitä, että tutkimusprosessi kirjataan siten, että toiset tutkijat voivat tarkastella tutkimusprosessin kulkua. Reflektiivisyys on kriteeri, joka edellyttää tutkimuksen tekijältä tietoisuutta omista lähtökohdistaan tutkijana. Siirrettävyydellä tarkoitetaan tutkimuksen tulosten sovellettavuutta toisiin samankaltaisiin yhteyksiin. Luotettavuuskriteereiden lisäksi tutkimuksen luotettavuuden arviointikohteina voidaan käyttää myös tutkimusprosessin eri vaiheita aina tutkimuksen lähtökohdista raportointiin. (Kylmä & Juvakka 2012, 128-133.)

Opinnäytetyön tekijänä pyrin huomioimaan luotettavuutta monella eri tavalla koko opinnäytetyöprosessin ajan. Pehdyin etukäteen huolellisesti tutkittavaan ilmiöön ja pohdin tarkasti omaa suhdettani siihen. Ennen varsinaisia haastatteluita toteutin kuvitteellisen koehaastattelutilanteen. Virallisessa haastattelutilanteessa pyrin pitämään tutkimuskysymyksen mielessä ja keskityin tutkimuksen kannalta keskeisiin teemoihin. Tällä tavalla varmistin, että aineisto on uskottavaa ja saan vastauksia varsinaiseen tutkimuskysymykseen. Litteroin nauhoitetut yksilöteemahaastattelut kahden viikon sisällä haastatteluista, jotta aineiston käsittely olisi mahdollisimman luotettavaa. Pyrin dokumentoimaan tutkimusprosessin eri vaiheet yksityiskohtaisen tarkasti ja perustelin valinnat huolellisesti siten, että opinnäytetyön lukija saa riittävästi tietoa tutkimuksen toteutuksesta ja tutkimuksen tuloksista. Huomioin opinnäytetyössä luotettavien lähteiden käytön. Tutkimuksen aikana keskityin ottamaan etäisyyttä omista välittömistä tulkinnoistani ja huolehdin, että aineisto vastaa haastateltavien kuvauksia. Tulosten raportoinnissa käytin runsaasti autenttisia ilmaisuja, huolehtien kuitenkin siitä, että niistä ei voida tutkimukseen osallistujia tunnistaa.

10 Tutkimustulokset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, minkälaisia kokemuksia romaniäideillä on häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä oli kvalitatiivinen eli laadullinen ja tutkimuksen näkökulmana toimi fenomenologinen tutkimusote. Aineistonkeruumenetelmänä oli yksilöteemahaastattelut, joihin osallistui kolme romaniäitiä. Aineiston analyysimenetelmänä toimi aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Tässä luvussa esitellään tutkimuksen tuloksia, jotka vastaavat opinnäytetyön tutkimuskysymykseen ”Minkälaisia kokemuksia romaniäideillä on häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä?”. Häveliäisyystavat ja niiden sisältö on avattu tarkemmin opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä luvussa 6.

Haastateltavilla romaniäideillä oli paljon kokemuksia häveliäisyystavoista. Kokemukset painottuivat elämänvaiheeseen, jossa murrosikäinen tyttö alkaa itsenäistymään ja siirtyy aikuisuuteen, jossa ajankohtaiseksi tulee myös oman perheen perustaminen. Häveliäisyys ja häveliäisyystavat korostuivat varsinkin tässä vaiheessa romaninaisten elämää. Kokemukset häveliäisyystavoista sisälsivät runsaasti kuvailuja myös tuen saamisesta. Tuen saamisen kokemukset liittyivät erityisesti murrosikään ja lapsen saamiseen. Haastateltavien kokemukset häveliäisyystavoista ja tuen saamisesta sisälsi paljon erilaisia kuvailuja tunteista. Tutkimustulokset raportoidaan tarkemmin neljässä osassa: murrosikä, pukeutuminen, seurustelu ja parisuhde sekä lapsen saaminen. Näihin teemoihin nivoutuu romaniäitien keskeisimmät kokemukset häveliäisyystavoista ja tuen saamisesta. Tulokset esitellään kronologisessa järjestyksessä siten, että ne vastaavat haastateltujen romaniäitien kuvailemia elämänvaiheita. Kuviossa 1 havainnollistetaan tutkimustuloksia.

Kuvio 1: Tutkimustulosten luokittelu

10.1 Murrosikä

Haastateltavien kokemusten mukaan murrosikä on ollut heille merkityksellistä aikaa, jolloin romanityttö on alkanut itsenäistymään ja irtaantumaan omista vanhemmista. Romaniäidit kertoivat, että murrosiässä heille on annettu lisää vastuuta esimerkiksi kotitöistä ja oman pyykin pesusta, sillä murrosikäisen romanitytön äiti ei enää käsittele tyttärensä pyykkejä. Yksi romaniäideistä kuvasi murrosiän olevan aikaa, jolloin oma identiteetti alkaa muodostumaan ja ymmärrys romanikulttuurin mukaisista häpeän aiheuttajista lisääntyy. Osa kuvasi, että erityisesti tytöillä on vastuu alkaa noudattamaan siveellistä elämää.

”murrosiässä meillä yleensä sitten rupeaa niinku kasvamaan se oma identiteetti ja ruvetaan jo ymmärtämään vähän enemmän niinku että miksi mikäkin asia on meillä häpeä ja siitä ei puhuta ja että murrosiässä se oikeestaan iskostuu.”

Haastateltavilla oli runsaasti kokemuksia tuen saamisesta ja sen haasteista juuri murrosiässä, jossa ajankohtaiseksi tuli monet häpeälliseksi luokitellut aiheet. Romaniäidit kertoivat, että häveliäisyystapojen vuoksi he eivät voineet keskustella esimerkiksi murrosiän kehitykseen tai ehkäisyyn liittyvistä asioista omien vanhempien tai muiden vanhempien romaneiden kanssa. Intiimeistä asioista puhumisen koettiin olevan vaikeaa myös valtaväestöön kuuluvien henkilöiden kanssa, koska kyseisten asioiden keskustelusta ei ollut kokemusta ja aiheet tuntuvat siksi niin kiusallisilta. Suurin osa romaniäideistä koki keskustelemattomuuden seksuaalisuudesta, kuukautisista tai muista murrosiän kehitykseen liittyvistä asioista vanhempien romaneiden kanssa olleen luonnollista ja sen kerrottiin tuntuneen oikealta. Eräs romaniäiti kuvaili kokemuksen tuntuneen kuitenkin myös pelottavalta, kun ei voinut oman äidin kanssa jutella itselle ajankohtaisista asioista, joista olisi halunnut saada lisää tietoa. Yksi romaniäideistä kuvasi, että hänelle oli jo lapsena vahvasti iskostunut päähän, että omalle äidille ei kuukautisista voinut mennä juttelemaan. Murrosiän kehitykseen liittyvä tiedonpuute aiheutti suurimmalla osalla romaniäideistä haasteita ja muun muassa kuukautisten alkamista kuvattiin järkytykseksi, shokiksi ja sen todettiin olleen haasteellista, koska asiasta ei ollut etukäteen mitään tietoa.

”..mä olin 9-vuotias kun mulla alkoi kuukautiset ja se oli se ensimmäinen niin kun shokki, koska ei mun äiti ollut mulle kertonut että hei tälleen tapahtuu et se on ihan normaalia.”

Romaniäidit kertoivat saaneensa tietoa ja käytännön apua siskoilta, serkuilta tai muilta perhetuilta. Läheisiltä saatu tieto ja tuki koettiin hyvin tärkeänä ja korvaamattomana. Käytännöllistä tukea eräs haastateltavista kuvasi saaneensa isosiskolta, kun tämä opasti hänelle, kuinka terveysiteitä käytetään ja kuinka intiimihygieniasta huolehditaan kuukautisten aikana. Läheisiltä saadusta opastuksesta huolimatta eräs romaniäiti kuvasi kokeneensa kuitenkin monessa asiassa tiedottomuutta, sillä kukaan tiedonantajista ei ollut aikuinen, vaan

nuoret keskenään neuvoivat toisiaan ja saatu tieto ei ollut välttämättä oikeanlaista. Yksi haastateltava totesi häveliäisyystavoista huolimatta haluavansa itse keskustella omien lastensa kanssa kertaalleen seksuaalisuuteen ja murrosiän kehitykseen liittyvät asiat läpi, jotta omat lapset saisivat häneltä itseltään tietoa. Toinen haastateltavista kertoi oman kokemuksensa pohjalta toivovansa, että romanilapset voisivat tulevaisuudessa jutella avoimemmin omien vanhempien kanssa murrosikään liittyvistä asioista.

”..mulla oli isompi sisko, keltä mä sain sitten tota tietoa että kysyin, että mitä mulle on tapahtumassa, että mulla tulee verta..”

” En tiedä mitä olisin tehnyt, jos ei mulla siskoa ollut, että se oli mun pelastus.”

Romaniäideistä osa nosti esille saaneensa tietoa murrosikään ja seksuaalisuuteen liittyvistä teemoista myös koulusta. Koulussa tietoa antaneiksi ammattilaisiksi mainittiin koulukuraattori ja terveydenhoitaja. Eräs romaniäideistä kuitenkin koki saaneensa koulussa tietoa vain pinta-puoleisesti. Kaksi romaniäitiä nosti omien kokemustensa pohjalta esille huomion siitä, kuinka tärkeää koulumaailmassa olisi tukea ja opastaa enemmän romaninuoria seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa.

10.2 Pukeutuminen

Romaniäitien kertomusten mukaan kulttuurinmukaisen pukeutumisen koettiin olevan selkeä ja konkreettinen merkki itsenäistymisestä ja aikuisuuteen siirtymisestä. Haastateltavat toivat esille, että heidän piti peitellä murrosiän merkkejä löysillä vaatteilla ja siveellisellä pukeutumisella siten, että paljasta pintaa ei ollut näkyvissä. Murrosiässä housut piti häveliäisyystapojen mukaan vaihtaa kapeaan hameeseen. Yksi vastaaja kertoi, että hän käytti housuja melko pitkään, mutta pukeutui kuitenkin siveellisesti.

” Vanhempia ihmisiä, aikuisia, on pitänyt niinku hävetä, että vähä niinku peittää murrosikää, etteivät he huomais sitä ja piti vaihtaa housuista kapiaan hameeseen.”

Siirtyminen kapeaan hameeseen ja siveellinen pukeutuminen koettiin eri tavoilla. Murrosiän merkkien peittelyn kuvattiin tuntuvan oikealta, koska se kuuluu kulttuuriin ja siihen on totuttu. Osa puolestaan koki kapeaan hameeseen pukeutumiseen liittyvän hämmennystä, kapi-nointia ja sen koettiin tulleen liian äkillisesti. Haastatellut romaniäidit kertoivat, että kapeaan hameeseen pukeutumiseen sisältyi myös tiettyjä käyttäytymissäantöjä, kuten että vanhempien sängyllä ei voinut enää istua eikä esimerkiksi olohuoneessa saanut istua miesten viereen.

”Kun laitoin ton kapeen hameen, niin tota mä en ymmärtänytkään heti sitä, että no nyt kun housuista sitten laittaa hameen niin sitten jo pidetäänkin vähän isompana tyttönä.”

” Varmaan vähän itsekin kapinoi siinä iässä, että kaikki tuli liian äkkiä.”

Romaniäidit kuvailivat kokemuksiaan myös isoon, perinteiseen romanihameeseen siirtymisestä. Suurin osa haastateltavista pukeutui isoon romanihameeseen 15-vuotiaana. Ison romanihameen kuvattiin olevan kiinnostava ja se haluttiin laittaa päälle. Kaikki haastateltavat kuvasivat isoon romanihameeseen pukeutumisen merkinneen aikuisuutta ja sen kerrottiin tuovan vielä lisää vastuuta ja siihen liittyi häveliäisyystapoja, joita tuli noudattaa. Romaniäitien kokemusten mukaan romanihametta tuli käyttää aamusta iltaan ja sitä ei saanut riisua, kun ainoastaan oman kumppanin tai samanikäisten naisten seurassa. Suurin osa haastateltavista kertoi, etteivät he käyneet keittiössä ilman romanihametta. Yksi romaniäiti kuvasi tämän olevan luonnollista, kun siihen on lapsesta saakka oppinut. Kokemukset hameen käytöstä ja siihen liittyvien häveliäisyystapojen noudattamisesta olivat osittain ristiriitaiset. Romaniäideistä jokainen koki arvostavansa kulttuurinmukaista peittävää pukeutumista ja romanihameen koettiin olevan hieno ja kaunis. Yksi haastateltava kuvasi kokevansa, että hameen kanssa tuntee itsekin olevansa kaunis, arvokas ja naisellinen. Hameen käytön kuvattiin olevan kuitenkin myös raskasta, vaikeaa ja lasten kanssa ulkoilun kerrottiin olevan haasteellista. Osa romaniäideistä kuvasi, ettei enää aikuisiällä jaksaisi käyttää hametta. Yhdellä romaniäidillä oli kokemusta siitä, että romanihameen käyttö on vaikuttanut työpaikan saantiin.

”No tuo romanivaatetus on välillä kyllä niinku semmonen, että tota varsinkin talvisin se on niin vaikee ja raskas ja sitten niinku lapsien kanssa esimerkiksi ihan ulkoilu, niin se on romanivaatteiden kaa se on tosi vaikeeta.”

Isoon romanihameeseen pukeutuminen tuli haastateltavien kokemusten mukaan ajankoh-
taiseksi seurustelun myötä. Eräs romaniäideistä kuvasi, että ennen isoon romanihameeseen pukeutumista hän ei voinut harrastaa seksuaalista toimintaa miehen kanssa, koska olisi muuten toiminut kulttuurin vastaisesti. Nuorella iällä hameen päälleen pukenut romaniäiti kertoi ajattelevansa oman kokemuksensa pohjalta, ettei kenenkään niin nuoren pitäisi vielä hametta pukea, koska siihen liittyy niin paljon muutoksia ja vastuuta. Myös toinen romaniäiti kuvasi, että jälkikäteen ajateltuna hän ei olisi laittanut hametta päälleen niin nuorena, jos olisi ymmärtänyt, että hametta on oikeasti pidettävä loppuelämä.

” ..ennen ei oo voinut olla niinku miestä.. yhdynnässä. Ennen sitä hametta ei saa.. Et sitte ku se iso hame on, nii sitten voi olla..”

10.3 Seurustelu ja parisuhde

Haastateltavat kertoivat kokemuksiaan seurustelun aloittamisesta ja parisuhteiden muodostumisesta. Jokaisella romaniäidillä oli kokemusta seurustelusuhteen salaamisesta. Tapailun kuvattiin olevan haasteellista, koska sen piti olla niin salaista, eikä toiseen päässyt kunnolla tutustumaan. Eräs romaniäiti kertoi kokevansa, että etenkin naisena tapailu miehen kanssa piti salata tarkasti. Toinen haastateltava kuvasi kokeneensa nuorena harmituksen tunteita, kun valtaväestöön kuuluvat ystävät saivat tuoda poikaystäviä kotiin, mutta itse ei voinut.

”Et se on aina vähän se, että kun ei pysty tapaamaan toista niin avoimesti, kaikki piti olla niin salaista niin ei sitä toista päässyt tuntemaan ihan ehkä niin hyvin.”

Kaikki haastatellut romaniäidit jakoivat kokemuksen niin sanotusta karkumatkasta, jossa nainen ”lähtee miehen matkaan”. Haastateltavat kertoivat, että karkumatkan aikana muut nuoret ilmoittivat karanteenin parin vanhemmille heidän lähteneen, jonka jälkeen vanhemmat päättivät, voiko kyseinen pari olla yhdessä. Romaniäitien kokemusten mukaan vasta vanhemmille kertomisen jälkeen sai seurustella virallisesti. Karkumatkan kuvailtiin olleen kivaa, jännittävää ja romanttista. Yksi romaniäideistä totesi, että ei kuitenkaan enää aikuisena lähtisi karkumatkalle, vaikka kokikin sen nuorena jännittävänä kokemuksena.

” se on jännittävää olla vähä niinku paossa muita, leikkiä vähä kissa-hiiri leikkiä.”

” Se on vähä niinku jännittävää, et mitä mieltä ne on, mitä jos ne onkin vastaan ja ne löytääkin meidät vaikka täältä hotellista ja tämmöstä, vähä niinku jännityksessä..”

Karkumatkan ja vanhemmilta saadun hyväksynnän jälkeen haastateltavat olivat muuttaneet kumppaninsa kanssa yhteen lähes heti ja aloittaneet yhteisen elämän virallisesti pariskuntana. Eräs romaniäiti kuvasi seurustelun paljastumisen tuntuneen lopulliselta ja harmilliselta, koska olisi toivonut saada tutustua rauhassa kumppaniinsa ennen pidemmän parisuhteen aloittamista. Yhteen muuton kuvattiin tuntuneen myös kivalta ja yksi romaniäideistä kuvasi olevan vaikeaa edes kuvitella, että mies asuisi hänestä erillään, kun on aloittanut suhteen. Kaikilla haastateltavilla oli kokemusta parisuhteen aloittamisen jälkeisestä häpeän osoittamisesta. Parisuhteen aloittamisen jälkeiset ensimmäiset kohtaamiset vanhempien kanssa kuvattiin olleen todella hävettäviä. Romaniäidit kertoivat osoittaneensa häpeää siten, että vanhempia ihmisiä ei katsottu silmiin, kasvot peitettiin, oman kumppanin nimeä ei sanottu ääneen, oman kumppanin vieressä ei istuttu eikä kumppanin kanssa keskusteltu, mikäli paikalla oli vanhempia romaneita. Suurin osa romaniäideistä kertoi kokevansa häpeän osoittamisen luonnollisena, sillä on nähnyt lapsesta saakka samanlaisen mallin toimia. Yksi äideistä kuvasi häpeän osoittamisen

häveliään käytöksen avulla olevan hyvä asia, koska kohtaaminen olisi muutoin niin hävettävää.

” se tavallaan tuntui jotenkin sitten niin lopulliselta, että se ehkä vähän harmitti ja muutenkin että kun on 15-vuotias. Että jos se olisin ehkä saanut seurustella hänenkin kanssa pitempään, niin en ehkä olisi päätenyt niin pitkään suhteeseen sitten loppujen lopuksi kuitenkin..”

” Kun se on ollut meillä niinku suvussa ja oot nähnyt sitä niin niinku nuoresta asti, että kukaan ei huuda nimeltä ja asioista ei keskustella..”

Romaniäitien kokemusten mukaan heillä on ollut omissa parisuhteissaan tiettyjä sukupuolirooleja, jotka määrittelevät mitä töitä nainen ja mies kotona tekee. Kaikki romaniäidit kertoivat huolehtivansa pääosin itse kodin siivouksesta. Siivouksen ja kodin laittamisen kuvattiin olevan itselle mieluista tekemistä ja sitä tehtiin omasta tahdosta. Moni kuvasi nähneensä jo lapsuuden perheessä mallin sukupuoliroolien jakautumisesta ja kertoi oppineensa jo tällöin siihen, että naiset tekevät kyseiset kotityöt. Romaniäideistä jokainen kertoikin kokevansa ajatuksen miehen siivoamisesta olevan jollain lailla vierasta ja siihen liittyi myös häpeän tunnetta. Yksi romaniäideistä kertoi, että mies voi imuroida, jos he ovat kahden kesken, mutta jos vanhemmat ihmiset näkisivät miehen imuroivan, olisi tämä häpeällistä. Romaniäitien kokemusten mukaan miehet ovat kuitenkin apuna kodin siivoamisessa, jos nainen on esimerkiksi sairaana. Osa kertoi miesten osallistuvan myös ruoanlaittoon ja pihatöiden tekemiseen.

” meillä on naisille se niin kun häpeän tunne semmoinen nolous, jos mies joutuu niinku esimerkiks siivoamaan talossa, kun meidän mielestä se kuuluu naiselle ja se on.. meidät on aina näin opetettu, että naiselle kuuluu..”

” se on niinku luonnon, se on kotonakin niinku ettei isä oo tehnyt kotitöitä, et se on ollut äiti ja sitten työt, kun työt on kasvanu. Et se on niinku naisten virka.”

” Mä kyllä tykkään tehdä ne naisten työt, että en mä.. mä en näe että mun mies tuossa imuroi. Mun mielestä se ei ole kivan näköistä yhtään..”

Kahdella haastateltavista oli kokemusta siitä, että parisuhde päättyi eroon. Yksi haastateltavista kuvasi aluksi kokeneensa, että ei voi erota, koska eroamista pidettiin niin hävettävänä asiana. Yksi romaniäiti nosti esille kokemuksen siitä, että parisuhteisiin liittyvien haasteiden kanssa on joutunut pärjäämään yksin, koska omien vanhempien lisäksi myöskään muut romanit eivät ole mielellään puuttuneet toisten parisuhdeasioihin.

Romaniäidit kertoivat häveliäisyystavoilla olleen vaikutusta erotilanteisiin varsinkin niissä tilanteissa, jos pariskunnalla on yhteisiä lapsia ja nainen aloittaa uuden suhteen toisen miehen kanssa. Eron kokeneet romaniäidit kertoivat uuden kumppanin myötä menettäneensä oikeutensa asua yhteisen lapsen kanssa ja osalla myös tapaamiset lapsen tai lasten kanssa ovat eron myötä harventuneet merkittävästi siinä vaiheessa, kun heille on tullut uusi kumppani. Romaniäitien kokemusten mukaan lapsi tai lapset ovat siirtyneet eron myötä miehelle tai miehen vanhemmille asumaan. Tavan kuvattiin olevan romanikulttuurin ikävin puoli. Kokemus koettiin erittäin raskaaksi ja vaikeaksi asiaksi ymmärtää. Vaikka erossa olo omasta lapsesta koettiin tuskallisena, yritti eräs haastateltavista löytää tavan takana olevia järkisyitä ja pohti, että mies haluaa kenties tällä tavalla varmistaa, että naisen uusi kumppani on pysyvä ja ajatteli taustalla olevan kuitenkin pohjimmiltaan lapsen edun ajaminen.

”..Se oli mulle tosi kova paikka, koska mä en voi niin kuin ymmärtää sitä, että miksi kulttuurin varjolla pitää niinku jotakin tehdä jos lapset ei niinku halua.”

”Erittäin raskaalta. Ja on ollut tosi vaikea asia niinku mun elämässä.”

Yhdellä haastateltavalla oli kokemusta siitä, että uudessa parisuhteessa ollessaan häveliäisyystapojen noudattaminen ei ollut niin tarkkaa, koska mies ja miehen suku eivät olleet niin tarkkoja häveliäisyystapojen noudattamisesta. Romaniäiti kertoi tämän perusteella kokevansa, että häveliäisyystapojen noudattaminen on hyvin perhe- ja sukukohtaista ja totesi osan romaniyhteisöstä olevan nykyaikaisempia.

10.4 Lapsen saaminen

Yhteen muuton ja yhteisen elämän aloittamisen jälkeen suurin osa romaniäideistä kertoi tulleensa melko pian raskaaksi. Romaniäitien kokemusten mukaan raskaus tuli salata ja sitä tuli peitellä loppuun saakka siten, että vanhemmat romanit eivät huomaisi raskautta. Isompaa raskausvatsaa peiteltiin essuilla. Raskauden loppupuolella vanhempia ihmisiä tuli kokonaan vältellä. Raskauden peittelyn koettiin olleen helppoa ja se tuntui monesta itsestään selvältä ja luonnolliselta.

”Mua ei sillä lailla niin kun hävettänyt se että mä ootan koska se oli niin piilossa mutta tota kyllä se on tullut mulle aina niinku luonnostaan, että sitä raskautta peitellään..”

”No raskausaika oli tota semmoinen mikä niinku, mikä meni, että joo siitä ei kerrota. Se oli niinku helppo juttu.”

Romaniäitien kokemusten mukaan synnytyksessä on voinut ollut oma mies mukana. Useampi äiti kuitenkin koki, etteivät itse halunneet omaa miestä mukaan synnytyssaliin tai synnytyksen loppuvaiheeseen. Haastateltavat kokivat ajatuksen olevan ällöttävä, että mies näkisi

”kaiken”. Vanhemmat ihmiset eivät haastateltavien mukaan voineet tulla sairaalaan katso-
maan syntynyttä vauvaa. Kaikki romaniäidit kertoivat viettäneensä sairaalasta kotiutumisen
jälkeen noin kuukauden ajan kotona vauvan kanssa. Tämän kuvattiin olevan niin sanotusti ”li-
kaista aikaa”, jolloin ei perinteisesti voi mennä myöskään oman kodin keittiöön. Yksi romani-
äideistä kuvaili synnytyksen jälkeisen jälkivuodon tekevän synnyttäneestä äidistä saastaisen ja
sen vuoksi keittiöön ei voinut mennä. Likaisen ajan jälkeen vanhemmat ihmiset pääsivät nä-
kemään vauvaa. Romaniäitien kokemukset likaisesta ajasta olivat vaihtelevia. Sen kuvattiin
olleen luonnollista, mutta kuukauden kulumista odotettiin kuitenkin malttamattomana ja suu-
rella innolla, jotta vauvan voi vihdoinkin näyttää esimerkiksi omalle äidille, jotta tämä pääsee
ottamaan vauvaa lähelleen. Kokonaisen huoneen välttämisen kuvattiin olevan raskasta ja yksi
äideistä ei noudattanut ollenkaan sääntöä keittiöön menemisestä, jonka vuoksi vanhemmat
ihmiset eivät voineet enää syödä tai juoda kyseisen perheen keittiössä. Yksi äiti kertoi häve-
liäisyystapojen vaikuttavan vauvan imetykseen siten, että vanhojen ihmisten tai mieshenkilöi-
den aikana ei ole soveliasta ruveta imettämään, jonka vuoksi pulloruokinta koettiin helpom-
maksi.

”..sitten se kun on lapsen niinku saanut että ei liikuta kuukauteen missään,
eikä se nyt ole niin päivälleen niinku tarkkaa et se on tullut mullekin niinku
ihan luonnostaan, että no lapsi on tullut mun alapäästä että en mä voi antaa-
kaan sitä mun vanhemmille heti niinku, että se on tullut niinku niin luonnostaan
ettei siinä ole niinku ollut mitään.”

Romaniäitien kokemusten mukaan raskauden salaaminen vaikutti sosiaalisen tuen saamiseen
erityisesti omalta äidiltä. Osa koki, että oman äidin tuki olisi ollut tarpeellista. Eräs roma-
niäiti kertoi, että olisi halunnut kysyä omalta äidiltään asioita vauvan syntymän jälkeen,
mutta ei kuitenkaan voinut häveliäisyystapojen vuoksi niin tehdä. Romaniäidit kertoivat saa-
neensa vertaistukea raskausaikana sekä pienen vauvan kanssa muilta nuorilta, omilta sisaruk-
silta ja muilta samaa ikäluokkaa olevilta sukulaisilta. Osa kuvasi myös oman miehen toimineen
tukena. Romaniäidit kertoivat vertaistuen olleen tarpeellista, koska etenkin ensimmäisen lap-
sen kanssa moni asia oli uutta ja vierasta. Yksi romaniäiti kertoi saaneen siskoltaan esimer-
kiksi käytännön tukea siihen, kuinka paljon vaatteita pieni vauva tarvitsee.

”..sitten kun oli itekin nuori kun sai ensimmäisen lapsen, niin kyllä tietenkin
joitakin asioita oli mitä olis halunnut omalta äitiltä kysyä, mutta kun ei
voinu..”

” Kun ei periaatteessa tiennyt pienestä vauvasta mitään, että jos tuli vaikka
hikka, niin olit mikä tällä lapsella on, miksi se tekee näin.. kaikki oli niinku niin
uutta, niin siinä ois halunnut oman äidin tukea.”

Romaniäidit kertoivat saaneensa lapsen syntymän jälkeen vietetyn lapsivuodeajan aikana runsaasti tukea ja apua muilta nuorilta, kuten omilta serkuilta ja sisaruksilta. Lapsivuodeajan kuvattiin menneen nopeasti, kun kotona kävi paljon nuorisoa kylässä. Oman miehen todettiin olleen myös tärkeässä roolissa silloin, kun romaniäiti ei voi itse mennä vauvan kanssa keittiöön. Oma mies, serkut ja siskot ovat huolehtineet esimerkiksi ruoan valmistuksesta ja keittiön puhtaanapidosta.

11 Johtopäätökset ja pohdinta

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia kokemuksia romaniäideillä on häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä. Tavoitteena oli tuottaa tietoa romaniäitien kokemuksista häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä ja lisätä tietoutta romanikulttuuriin kuuluvista häveliäisyystavoista. Tässä luvussa käydään läpi keskeisimpiä esiin nousseita teemoja ja tarkastellaan, mitä tietoa opinnäytetyö lisäsi tutkittavasta ilmiöstä. Kokemuksia häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä ei olla aiemmin tutkittu, mutta keskeisimpiä tuloksia peilataan pääväestöstä tehtyihin tutkimuksiin ja pohditaan, miten tutkimustuloksia voidaan jatkossa hyödyntää ja mitä jatkotutkimusaiheita tutkimustuloksista nousi esille.

11.1 Häveliäisyystapojen mukainen elämä

Opinnäytetyöprosessin aikana tutkittavasta ilmiöstä onnistuttiin hankkimaan tietoa kirjallisuudesta ja haastatteluihin osallistuneilta kolmelta romaniäidiltä. Kaikilla haastateltavilla oli kokemuksia tutkittavasta ilmiöstä. Romaniäidit kuvasivat haastatteluissa omia subjektiivisia kokemuksia elämästään. Haastateltavien kertomuksista ei ole tarkoitus muodostaa induktiivisia päätelmiä, sillä fenomenologisen näkökulman mukaisesti jokaisen yksilön maailmasuhde on erilainen (Laine 2018, 25-26). Aineiston pienestä koosta huolimatta aineisto oli laadukas ja haastateltavilta saatiin arvokasta tietoa tutkittavasta ilmiöstä.

Häveliäisyystapojen mukainen elämä on aiheena laaja ja se kattaa alleen monia eri teemoja. Aiheen laajuus tuotti opinnäytetyöprosessin aikana tiettyjä haasteita ja sitä oli hankalaa rajata, koska monet häveliäisyystapoihin liittyvät teemat nivoutuivat vahvasti toisiinsa, eikä niitä siksi voinut toisistaan täysin erottaa. Romanikulttuurin ja häveliäisyystapojen moninaisuuden ymmärrystä on lisännyt oman työn kautta mahdollistuneet kohtaamiset romanien kanssa. Aihe on äärimmäisen mielenkiintoinen, jonka vuoksi opinnäytetyöprosessin aikana tuli kiinnittää erityistä huomiota siihen, että tutkittava ilmiö ei laajenisi entisestään. Häveliäisyyden määrittely käsitteenä osoittautui myös haasteelliseksi, koska sen merkitys ei ole yksiselitteinen ja siihen liittyy useita lähikäsitteitä.

Tutkimustulosten ja opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen pohjalta voidaan todeta, että häveliäisyystavat painottuvat erityisesti elämänvaiheeseen, jossa romanityttö itsenäistyy ja siirtyy aikuisuuteen. Tähän elämänvaiheeseen näytti liittyvän monia muutoksia ja vastuun lisääntymistä lyhyen ajan sisällä, joita olivat murrosiän alkaminen, romanihameeseen pukeutuminen, seurustelun ja parisuhteen aloittaminen, perheen perustaminen ja osalla myös parisuhteen päättymisen. Tähän elämänvaiheeseen liittyy useita teemoja, jotka romanikulttuurissa mielletään häpeällisiksi ja siten niihin liittyy häveliäisyystapoja. Kaikkia näitä teemoja yhdistää seksuaalisuus. Aineistovastauksista nähdään, että seksuaalisuuden teemat koetaan romanikulttuurissa todella häpeällisiksi. Suomalaisen sosiaali-antropologi, sosiologi ja filosofi Westermarckin häveliäisyysteoriassa todetaan, että seksuaalisuuteen liitetään useissa kulttuureissa ajatuksia syntisyydestä ja saastaisuudesta, jonka vuoksi aihe on häpeällinen (Westermarck 1893, Sarmajan 2002 mukaan, 106-107). Aineistovastauksissa nostettiin esille kokemuksia siitä, että erityisesti tytöillä on vastuu häpeän osoittamisesta ja häveliäisyystapojen mukaisen elämän noudattamisesta. Suomessa monitieteellisen tutkimussuuntauksen omaava tyttötutkimus on tutkinut tyttöyden eri merkityksiä, mahdollisuuksia ja rajoituksia (Ojanen 2011, Lahtivirran 2013, 10 mukaan). Tyttötutkimuksissa on käynyt ilmi, että tyttöjen elämää määrittää edelleen sukupuoli ja seksuaalisuus, jotka asettavat tytöt erilaisten uskomusten ja rajoitusten kohteeksi. Tyttöjen ja nuorten naisten elämässä maine on edelleen merkityksellinen asia. (Aaltonen 2011 ja Puuronen 2006, Lahtivirran 2013, 11 mukaan.) Tyttötutkimuksista nähdään, että tyttöihin liittyy päiväestönkin keskuudessa edelleen jonkin verran sukupuolittuneita oletuksia. Romanikulttuurissa on kuitenkin huomattavasti enemmän tapaperinteitä, jotka vaikuttavat romanityttöjen käyttäytymiseen.

Romaniäitien haastatteluiden perusteella voidaan todeta, että häveliäisyystavoilla on vaikutusta tuen saamiseen erityisesti murrosiässä ja varhaisaikuisuudessa, kun oman perheen perustaminen on tullut ajankohtaiseksi. Virve Murrin (2023, 256-257) väitöstutkimuksessa tarkasteltiin suomalaista nuorta vanhemmuutta. Väitöskirjassa todettiin, että Suomessa vanhemaksi tullaan nykyään vuosi vuodelta myöhemmällä iällä. Nuoria vanhempiakin kuitenkin löytyy ja siihen nähdään liittyvän ylisukupolvisuutta ja kulttuurista mallia. Kulttuurisen mallin merkitys voi olla myös tiedostamatonta, sillä vain harvat olivat Murrin tutkimuksessa pohtineet vanhemmuutta ennen raskaaksi tuloa. Nuoreen romanivanhemmuuteen saattaa liittyä myös kulttuurisen mallin vaikutus, sillä romanikulttuurissa perheet perustetaan perinteisesti melko nuorella iällä.

Romaniäitien haastatteluissa nousi esille, että murrosikänsä ja nuoreen vanhemmuuteen liittyi tiedon puutetta. Häveliäisyystapojen vuoksi tuen saaminen on kuitenkin haastavaa erityisesti omilta vanhemmilta tai muilta vanhemmilta romaneilta silloin, kun kyseessä on romanikulttuurin mukaisesti jokin häpeällinen seksuaalisuuteen liittyvä teema, josta ei ole suotavaa keskustella vanhempien ihmisten kanssa. Haastatteluissa kävi ilmi, että tukea olisi kaivattu erityisesti omalta äidiltä. Vuonna 2009 tehty Nuorten akatemian selvitys 13-19-vuotiaiden

nuorten ajatuksista liittyen seksuaalisuuteen, seksiin ja ehkäisyyn paljastaa, että yläkouluikäiset nuoret pystyivät juttelemaan vanhemmilleen seksuaalisuuteen liittyvistä teemoista vielä melko paljon (Nuorteva 2009, Lahtivirran 2013, 12 mukaan). Romanikulttuurissa häveliäisyystavat asettavat ehtoja keskusteluille, eikä seksuaalisuuden teemat ole siksi sopivia keskustelunaiheita omien vanhempien kanssa. Omien kokemustensa pohjalta romaniäidit nosivat haastatteluissa esille toiveen siitä, että omat lapset ja romanilapset muutoinkin tulevaisuudessa voisivat puhua häpeää tuottavista aiheista vapaammin omien vanhempien kanssa.

Aineistovastauksista nousi esille, että tuen saamattomuus näytti aiheuttavan haastateltaville tiedon puutetta häpeää tuottavista seksuaalisuuteen liittyvistä teemoista, kuten kuukautisista. Häveliäisyystavat eivät estäneet kuitenkaan keskustelua seksuaalisuuden teemoista toisten romaninuorten kanssa. Haastatteluissa tuotiin ilmi, että nuoret toimivat tärkeinä tuenantajina. Tiedollisen tuen osalta nuorilta saatu tuki koettiin osittain riittämättömänä ja puutteellisena, mutta sen sijaan emotionaalinen tuki nuorilta oli korvaamatonta. Haastateltavat kuvasivat saaneensa myös käytännön tukea, joka piti sisällään konkreettisia auttamisen tekoja, kuten opastusta terveysiteiden käytössä. Haastateltavat olivat saaneet seksuaalisuuteen liittyvää tiedollista tukea myös ammattilaisilta, kuten koulukuraattorilta tai terveydenhoitajalta. Ammattilaisilta saatu tuki näyttäytyi osittain riittämättömältä ja sitä toivottiin lisää. Nuorten akatemian selvityksessä ylä- ja ammattikouluikäiset nuoret puolestaan kokivat valistustyön ja seksuaaliterveyden opettamisen hieman turhaksi ja kokivat sen olevan samojen asioiden toistamista. Toisaalta nuoret totesivat myös kaipaavansa lisää faktatietoa ja käytännön opetusta muun muassa ehkäisystä. (Nuorteva 2009, Lahtivirran 2013, 12 mukaan). Romaniäitien kuvaamat kokemukset riittämättömästä tiedon saannista viittaa siihen, että seksuaalikasvatus on ollut vähäistä.

Haastatteluissa oli nähtävissä, että jokainen haastatelluista romaniäideistä arvosti romanikulttuuria ja häveliäisyystapoihin liittyviä käyttäytymissäantöjä. Häveliäisyystapojen noudattamista pidettiin pääosin itsestään selvänä, sillä niihin oli lapsesta saakka totuttu. Romaniäitien kokemukset häveliäisyystavoista eivät olleet kuitenkaan pelkästään myönteisiä ja niihin liittyi vaikeitakin tunteita, kuten pelkoa, surua ja katumusta. Romaniäidit kokivat häveliäisyystapojen toteuttamisen vaikeistakin tunteista huolimatta luonnollisena ja perustelivat sitä sillä, että ovat eläneet romaniyhteisössä ikänsä ja nähneet mallin toteuttaa kyseisiä käyttäytymissäantöjä. Yhteisöltä saadun mallin merkitys näyttäisikin olevan merkittävä tekijä tapaperinteiden noudattamiselle. Opinnäytetyön fenomenologiseen näkökulmaan liittyvä merkitysteoria korostaa ihmisyyksilön yhteisöllisyyttä. Merkitysteorian mukaan merkitykset, joiden perusteella maailma meille avautuu, eivät ole ihmisissä synnynnäisesti, vaan ne saavat alkunsa siinä yhteisössä, jossa ihminen kasvaa ja mihin hänet on kasvatettu. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 40.)

Aineistovastauksista nousi esille kokemuksia parisuhteen päättymisestä ja siihen liittyvistä käytännöistä, jotka oli koettu erityisen vaikeiksi. Haastatellut kertoivat menettäneensä eron ja uuden kumppanin myötä oikeuden asua lapsen tai lastensa kanssa, koska romanikulttuurissa perinteisesti lapsi muuttaa automaattisesti isän tai isän vanhempien luokse asumaan tilanteissa, jossa äidille tulee uusi kumppani. Romaniäidit olivat kokeneet tämän raskaana ja kokemus voi olla myös lapsen näkökulmasta haasteellinen. Ammattilaisten on tärkeää tiedostaa asia ja pohtia, miten voisi tällaisessa tilanteessa olla perheen tukena, sillä ilmiössä on nähtävillä vieraannuttamisen merkkejä. Vieraannuttaminen alkaa usein vanhempien eron jälkeen ja se on toimintaa, jossa vanhempi pyrkii eri tavoin vaikeuttamaan lapsen ja toisen vanhemman välistä suhdetta. Vieraannuttamisen tunnistaminen ja siihen puuttuminen ovat ensisijaisen tärkeitä asioita, koska vieraannuttaminen voi aiheuttaa lapselle pitkäkestoista psykistä stressiä. (Sinkkonen 2018.)

Romaniäitien haastatteluista löytyi monia yhtäläisyyksiä teoreettiseen viitekehykseen koskien häveliäisyystapojen sisältöjä. Haastatteluista romaniäideistä pääosin kaikki noudattivat perinteisiä häveliäisyystapoja. Aineistosta nousi esille myös häveliäisyystapoihin liittyvää uutta tietoa, jota teoreettisesta viitekehyksestä ei suoranaisesti löytynyt, kuten romanihameen pukeutumiseen liittyvä sanaton lupa seksuaaliseen kanssakäymiseen. Romaniäitien haastatteluissa oli nähtävissä tiettyjä yhteneväisyyksiä erityisesti romanikulttuurista puhuttaessa yleisellä tasolla, mutta haastateltavien omat subjektiiviset kokemukset olivat kuitenkin jokaisella haastateltavalla luonnollisesti yksilölliset.

Heikinheimon (2015, 61) mukaan romanit ovat heterogeeninen ryhmä ja eri puolilla maailmaa asuvat romanit eivät välttämättä omaa täysin samoja tapaperinteitä, joita romanikulttuurissa perinteisesti on käytössä. Aineistovastauksissa nostettiin esille, että myös saman maan sisällä romanisukujen tapattumuksissa on eroavaisuuksia. Romaniperheellä ja suvulla kerrottiin olevan vaikutusta siihen, kuinka tarkasti häveliäisyystapoja noudatetaan. Jäin pohtimaan, kuinka paljon romanikulttuuriin sisältyviä käyttäytymissäntöjä yksilö voi julkisesti kyseenalaistaa suvussa, jossa käyttäytymissäntöjä ja tapaperinteitä noudatetaan tarkasti.

11.2 Jatkotutkimusaiheet

Romaneiden kokemuksia häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä ei olla entuudestaan tutkittu. Tutkimustiedon vähyys näkyi konkreettisesti opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen luomisessa. Romaneiden kokemuksia olisi tärkeää nostaa tulevaisuudessa enemmän esille. Tämä opinnäytetyö voi jatkossa toimia pohjana tuleville tutkimuksille. Opinnäytetyön tulosten perusteella nousi esille tärkeitä teemoja, joita olisi hyvä tutkia syvällisemmin.

Erityisen tärkeänä jatkotutkimus- ja kehittämisasiheena näen seksuaalikasvatuksen kehittämisen kulttuurisensitiivisesti siten, että tietoa saisi välitettyä romanikulttuurin lisäksi kaikkiin muihinkin kulttuureihin, joissa seksuaalisuuden teemat ovat aiheina edelleen tabuja. Kyse on myös vähemmistöryhmien seksuaalioikeuksien toteutumisesta, sillä seksuaalioikeuksien mukaisesti jokaisella on oikeus tiedon ja valistuksen saamiseen (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010, 16-18). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on myös kiinnittänyt huomiota seksuaaliterveyden edistämiseen monikulttuurisessa Suomessa ja kirjannut seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelmaan tavoitteeksi turvata ja tehostaa terveystalvueluiden saantia etnisille ryhmille (Santalahti 2018b).

Haastatteluissa nousi esille lisäksi monia kokemuksia tuen saamisesta. Tuen saamisen kokemukset painottuivat murrosikään ja lapsen saamiseen. Murrosikäisten nuorten elämässä tuli ajankohtaiseksi monia uusia asioita, joista ei voinut keskustella omien vanhempien kanssa. Lapsen saamiseen liittyen erityisesti ensimmäisen lapsen odotusaikana ja lapsen syntymän jälkeisenä aikana kaivattiin enemmän tukea. Aihetta olisikin tärkeää tutkia syvemmin niin murrosikäisten kuin esikoislastaan odottavien romaneiden näkökulmasta. Olisi tärkeää selvittää, minkälaista tukea murrosikäiset nuoret ja esikoislastaan odottavat romanit toivoisivat saavansa ja mikä olisi se taho, mitä kautta tietoa saisi parhaiten. Romanimiesten näkökulmaa olisi myös tarpeellista selvittää.

Teemaa olisi mielenkiintoista tutkia myös ammattilaisten näkökulmasta - kuinka paljon romanikulttuurista sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten keskuudessa tiedetään? Minkälaista tietoa ammattilaiset kaipaisivat lisää? Minkälaisena romaniperheiden kohtaaminen koetaan? Aineiston analyysissä huomio kiinnittyi myös siihen, että haastatteluissa ei noussut esille kertakaan neuvolapalvelut. Olisi kiinnostavaa tutkia, minkälainen merkitys neuvolapalveluilla on romaneille. Neuvolat voisivat toimia tärkeinä tuen antajina, kun tiedetään, että häveliäisyystavoilla voi olla vaikutusta tuen saamiseen.

11.3 Lopuksi

Opinnäytetyön haastatteluteemat olivat aiheina sensitiivisiä ja oli hyvin merkityksellistä, että romaniäidit kokivat tutkimusaiheen tärkeäksi ja halusivat haastatteluiden kautta jakaa omia kokemuksiaan aiheesta. Opinnäytetyö vastasi työelämäkumppani Kanta-Hämeen perhetyö ry:n tarpeisiin ja se koettiin hyödylliseksi. Opinnäytetyö esitellään Kanta-Hämeen perhetyö ry:lle yhdistyksen omassa JakoKulma-koulutustapahtumassa. Koulutustapahtuman tarkoituksena on jakaa säännöllisesti tarpeellista ja ajankohtaista tietoa yhdistyksen työntekijöille sekä muille toimijoille Teamsin kautta. Tapahtumaan kutsutaan Kanta-Hämeen perhetyö ry:n työntekijät vankilan perheosastolta, Tapaamispaikka Poukamasta, Luotain-turvallisuuden tukikeskuksesta, erotyöstä sekä Hämeenlinnan turvakodilta.

Opinnäytetyö sisältää merkityksellistä ja ajankohtaista tietoa, sillä romanit ovat tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa. Opinnäytetyö tuo romanikulttuuriin näkyvyyttä ja antaa tietoa siihen liittyvistä häveliäisyystavoista. Tiedon lisääminen vähentää ennakkoluuloja ja lisää kulttuurista kompetenssia. Vaikkakaan tuloksista ei voida muodostaa induktiivisia päätelmiä, voivat sosiaali- ja terveysalan opiskelijat ja jo työelämässä olevat ammattilaiset hyötyä opinnäytetyössä olevasta tiedosta ja romaniäitien kokemuksista. Haastateltavat nostivat myös itse omiin kokemuksiinsa viitaten esille, kuinka tärkeää juuri ammattilaisten olisi ymmärtää romanikulttuurin erityispiirteitä ja etenkin koulumaailman tärkeys nostettiin esille.

Lähteet

Painetut

Brusila, P. (toim.) 2008. Seksuaalisuus eri kulttuureissa. Helsinki: Duodecim.

Heikinheimo, M. 2015. Romanit. Tampere: Mediapinta.

Heiskanen, L., Markova, K., Salmi, A. & Vaaranen, H. (toim.) 2017. Läheinen parisuhde. Helsinki: Duodecim.

Huttu, H. 2009. Silkkiä, pitsiä, samettia. Suomen romanien pukeutumisen historiaa. Teoksessa Helsingin kaupunginmuseo 2009. Varokaa, mustalaisia! Väärinymmärryksen historiaa. Suomen romanien vaiheita ja kulttuuria. Helsinki: Helsingin kaupunginmuseo, 64-80.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kumpulainen, K., Aronen, E., Edeling, H., Laukkanen, E., Marttunen, M., Puura, K. & Sourander, A. (toim.). 2016. Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Duodecium.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2012. Laadullinen terveystutkimus. 1.-2. painos. Helsinki: Edita.

Laiti, L. 2008. Romanikulttuuri. Teoksessa Brusila, P. (toim.) 2008. Seksuaalisuus eri kulttuureissa. Helsinki: Duodecim, 156-163.

Lehtonen, M. & Löytty, M. 2003. Erilaisuus. Tampere: Vastapaino.

Malinen, B. 2003. Häpeän monet kasvot. Helsinki: Kirjapaja.

Myllyviita, K. 2020. Häpeän hoito. Helsinki: Duodecim.

Rastas, A., Huttunen, L. & Löytty, O. (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta? Tampere: Vastapaino.

Romaniväestön koulutusryhmä 2012. Romani ja terveystyö. Opas terveydenhuollon ammattilaisille. Oppaat ja käsikirjat 2012:6. 4. uudistettu painos. Tampere: Opetushallitus, romaniväestön koulutusryhmä.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2009. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. 2. painos. Tampere: Vastapaino.

Sand, O., Sjaastad O., Haug, E., Bjålie, J. & Toverud K. 2014. Ihminen. Fysiologia ja anatomia. Helsinki: Sanoma Pro.

Stenroos, M. 2012b. Aatteet ja vaatteet. Teoksessa, Pulma, P. 2012. Suomen romanien historia. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 426-429.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Viljanen A. 2012. Romanikulttuurin muuttuvat muodot ja pysyvät rakenteet. Teoksessa, Pulma, P. 2012. Suomen romanien historia. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 375-425.

Wellman, E. 2017. Eri kulttuurien tuntemus hoitotyössä. Espoo: T:mi Eija Wellman.

Sähköiset

Arene 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. Viitattu 20.3.2023. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULU-JEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>

Blomerus, T. 2018. Romanikulttuurin tavat sävyttävät vauvan odotusta ja syntymää. Ensi- ja turvakotien liitto. Viitattu 22.3.2023. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/blogi/romanikulttuurin-tavat-savyttavat-vauvan-odotusta-ja-syntymaa/>

Kanta-Hämeen perhetyö ry 2023. Perustietoa yhdistyksestä. Viitattu 27.2.2023. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/kantahameenperhetyo/tietoa-meista/yhdistys/>

Kara, P. & Åkerlund, T. 2020. Romaniperhetyön käsikirja. Veera -työmalli. Romano Missio ry. Viitattu 25.2.2023. <https://innokyla.fi/sites/default/files/2020-09/Romaniperhety%C3%B6n%20k%C3%A4sikirja%20Veera%20ty%C3%B6malli%20pdf.pdf>

Lahtivirta, A-M. 2013. ”MITÄ SE NIINKU MEINAA SEKSUAALISUUS?” Nuorten tyttöjen käsityksiä seksuaalisuudesta ja seksuaalisuuden merkityksestä hyvinvointiin. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Pori. Viitattu 10.11.2023. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/58325/Lahtivirta_Anne-Maarit.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Laine, T. 2018. Miten kokemuksia voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5., uudistettu ja täydennetty painos. E-kirja. Jyväskylä: PS-Kustannus.

MIELI ry 2021. Parisuhde - vaiheesta vaiheeseen. Viitattu 19.3.2023. <https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/ihmissuhteet-ja-vuorovaikutus/parisuhde-vaiheesta-vaiheeseen/>

MLL 2020. 12-15-vuotiaan seksuaalinen kehitys. Viitattu 19.3.2023. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/12-15-v/12-15-vuotiaan-seksuaalinen-kehitys/>

MLL 2023a. Parisuhde. Viitattu 10.4.2023. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemman-hyvinvointi/parisuhde/>

MLL 2023b. Raskaus. Viitattu 24.3.2023. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/raskausaika/>

Murto, V. 2023. Nuoret vanhemmat vuosituhannen vaihteen Suomessa. Vanhemmuuden lähtökohdat, vanhemmuuden jakaminen ja kouluttautuminen alle 20-vuotiaana esikoisensa saaneilla. Väitöskirja. Turun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Turku. Viitattu 10.11.2023. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/175576/Anna-les%20B%20636%20Murto.pdf?sequence=1>

Romano Missio ry 2023a. Tietoa romaneista. Viitattu 19.3.2023. <https://romanomissio.fi/tietoa/>

Romano Missio ry 2023b. Romanikulttuuri. Viitattu 19.3.2023. <https://romanomissio.fi/tietoa-romaneiden-kulttuurista/>

Santalahti, T. 2018a. Nuorten seurustelu. Duodecim Terveyskirjasto. Viitattu 23.3.2023. <https://www.terveyskirjasto.fi/oos00002>

Santalahti, T. 2018b. Monikulttuurisuus ja seksuaalisuus. Duodecim Terveyskirjasto. Viitattu 9.10.2023. <https://www.terveyskirjasto.fi/oos00004>

Sarmaja, H. 2002. Seksuaalisen häveliäisyyden alkuperä. Viitattu 20.3.2023. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101029/022sarmaja.pdf?sequence=1>

Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010. Maailman terveysjärjestö (WHO) Euroopan aluetoimisto ja BZgA. Viitattu 15.3.2023. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80220/039844e2-c540-4e81-834e-6f11e0218246.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Sinkkonen, J. 2018. Lapsen vieraannuttamisella toisesta vanhemmasta on kauaskantoiset seuraukset. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. Viitattu 10.11.2023. <https://www.duodecimlehti.fi/duo14203>

Stenroos, M. 2012a. ”SITÄ EI VOI OLLA TUNTOSARVET TEIPISSÄ” Romanikulttuurin performatiivisuus kulttuurien välitilassa. Pro gradu - tutkielma. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta. Helsinki. Viitattu 29.3.2023. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/33724/sitaeivo.pdf?sequence=1>

Synonyymit 2023. Häveliäisyys. Viitattu 10.3.2023. <https://www.synonyymit.fi/h%C3%A4veli%C3%A4isyys>

TENK 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Helsinki. Viitattu 4.9.2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

TENK 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Helsinki. Viitattu 20.3.2022. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf

THL 2021. Kulttuurisensitiivinen työote. Viitattu 13.4.2023. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/hyvia-kaytantoja/kulttuurisensitiivinen-tyoote>

THL 2023. Romanit. Viitattu 22.3.2023. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kieli-ja-kulttuurivahemmistot/romanit>

Tiilikainen, M. 2007. Etniset vähemmistöt Suomessa. Aikakauskirja Duodecim. Viitattu 28.10.2023. <https://www.duodecimlehti.fi/duo96298>

Tiitinen, A. 2022. Raskaus (normaali kulku). Duodecim terveyskirjasto. Viitattu 18.3.2023. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00159>

Viljanen, A, Hagert, T. & Blomerus, S. 2007. Romanit suomalaisessa terveydenhuollossa: tasa-arvon ansat. Viitattu 29.3.2023. <https://www.duodecimlehti.fi/duo96300>

Vast Vastensa 2023. Opas romanien kanssa työskenteleville sosiaalialan ammattilaisille. Viitattu 10.3.2023. <https://docplayer.fi/20248573-Vast-vastensa-opas-romanien-kanssa-tyosken-televille-sosiaalialan-lan-ammattilaisille.html>

Weiste-Paakkanen, A., Lämsä, R. & Kuusio, H. (toim.) Suomen romaniväestön osallisuus ja hyvinvointi. Romanien hyvinvointitutkimus Roosan perustulokset 2017-2018. THL raportti 15/2018. Viitattu 13.4.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137276/RAP2018_15_Suomen%20romaniv%C3%A4est%C3%B6_web%20%28%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kuviot

Kuvio 1: Tutkimustulosten luokittelu.....	25
---	----

Taulukot

Taulukko 1: Esimerkki aineiston redusoinnista	20
Taulukko 2: Esimerkki aineiston klusteroinnista	20
Taulukko 3: Esimerkki yläluokan ”seurustelu ja parisuhde” muodostumisesta	21

Liitteet

Liite 1: Tutkimustiedote	45
Liite 2: Teemahaastattelun runko	46
Liite 3: Suostumuslomake	47

Liite 1: Tutkimustiedote

TUTKIMUSTIEDOTE

Opiskelen Laurea-ammattikorkeakoulussa sosionomiksi ja teen tutkimuspainotteista opinnäytetyötä yhteistyössä Kanta-Hämeen perhetyö ry:n kanssa.

Tutkimuksen aiheena on ”Romaniäitien kokemuksia häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä”. Osallistumalla tähän tutkimukseen, sinulla on mahdollisuus päästä kertomaan omia kokemuksiasi romanikulttuuriin kuuluvista häveliäisyystavoista ja niiden mukaisesta elämästä.

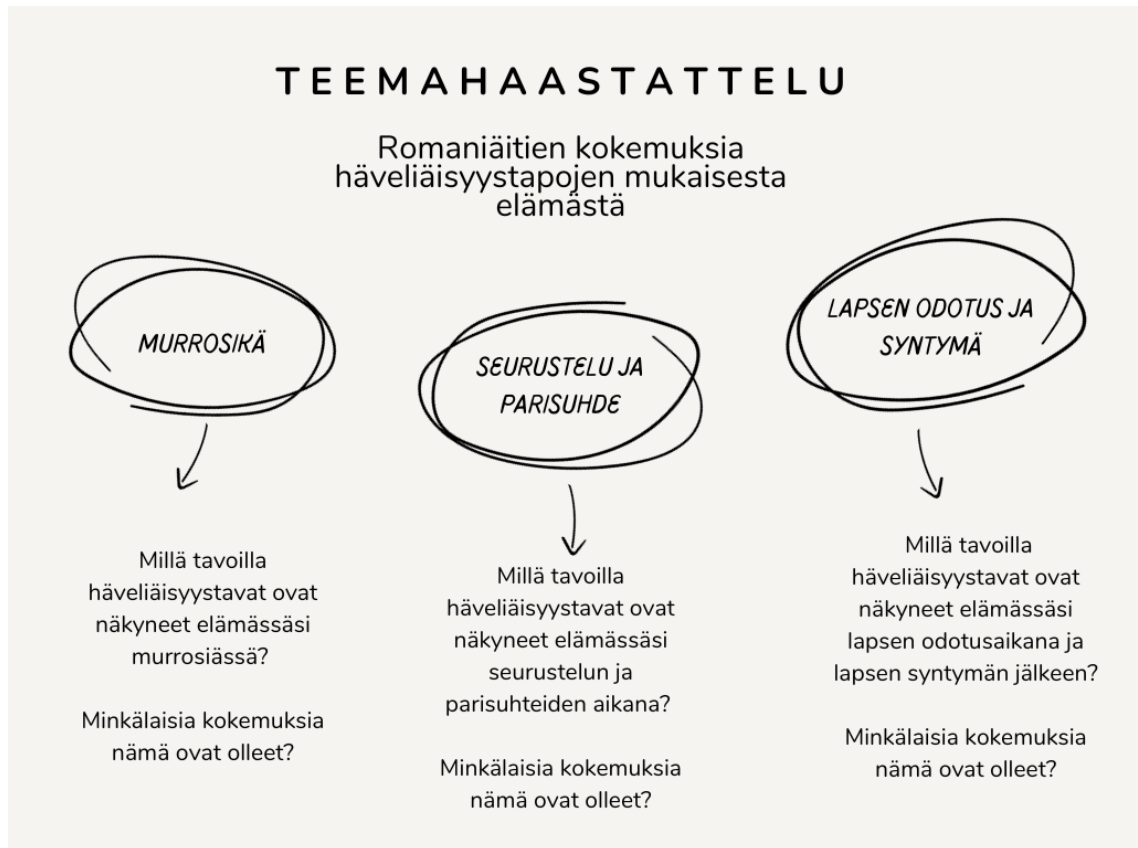
Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa työelämäkumppanille tietoa siitä, minkälaisia kokemuksia romaniäideillä on häveliäisyystapojen mukaisesta elämästä ja samalla lisätä tietoutta romanikulttuuriin kuuluvista häveliäisyystavoista. Tiedon avulla työelämäkumppani voi kehittää toimintaansa asiakaslähtöisesti ja huomioida romanikulttuurin erityispiirteitä asiakastyössä entistä monipuolisemmin.

Tutkimusaineisto kerätään haastatteluiden avulla. Haastatteluajat sovitaan yksilöllisesti aikavälille touko-kesäkuu 2023. Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja luottamuksellista. Nimenne ei tule näkymään tutkimuksessa eikä valmiissa opinnäytetyössä, eikä ketään tutkimukseen osallistujaa voi vastauksista tunnistaa.

Toivon, että pääsen kuulemaan kokemuksistanne. Sinun vastauksesi on tärkeä! Mikäli haluat osallistua tutkimukseen tai sinulle jäi jotain kysyttävää opinnäytetyöstä tai sen toteuttamisesta, niin otathan yhteyttä. Voit olla yhteydessä sähköpostitse osoitteeseen mona.vaananen@student.laurea.fi.

Ystävällisin terveisin,
Mona Väänänen

Liite 2: Teemahaastattelun runko

Liite 3: Suostumuslomake

S U O S T U M U S L O M A K E

Tutkimuksen nimi: "Romaniäitien kokemuksia häveliäisyytapojen mukaisesta elämästä"

Tutkimuksen toteuttaja: Laurea-ammattikorkeakoulu ja sosionomiopiskelija Mona Väänänen yhteistyössä työelämäkumppani Kanta-Hämeen perhetyö ry:n kanssa.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, minkälaisia kokemuksia romaniäideillä on häveliäisyytapojen mukaisesta elämästä. Tavoitteena on tuottaa tietoa romaniäitien kokemuksista häveliäisyytapojen mukaisesta elämästä ja samalla lisätä tietoutta romanikulttuuriin kuuluvista häveliäisyytavoista. Tiedon avulla työelämäkumppani voi kehittää toimintaansa asiakaslähtöisesti ja huomioida romanikulttuurin erityispiirteitä asiakastyössä entistä monipuolisemmin.

Romaniäitien kokemuksia häveliäisyytapojen mukaisesta elämästä selvitetään haastatteluiden avulla. Haastattelut nauhoitetaan. Nauhoitettuja haastatteluja ei kuuntele kukaan ulkopuolinen. Aineisto säilytetään turvallisesti koko tutkimusprosessin ajan ja tutkimuksen valmistuttua haastattelumateriaali tuhotaan. Opinnäytetyön julkinen aineisto on anonyymiä, eikä siitä ole mahdollista tunnistaa ketään. Valmis opinnäytetyö julkaistaan Theseus-tietokannassa.

Allekirjoittamalla tämän suostumuslomakkeen vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen ja ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Tiedän, että voin peruuttaa jo antamani suostumuksen koska tahansa, syytä ilmoittamatta, eikä siitä aiheudu minulle kielteisiä seurauksia. Minulle on selkeästi kerrottu tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet. Annan luvan käyttää vastauksiani opinnäytetyössä.

Päiväys _____

Allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____

Alkuperäinen kappale jää tutkijalle. Suostumuslomaketta säilytetään tietoturvasyistä.
Kopio allekirjoitetusta suostumuslomakkeesta tulee tutkimukseen osallistuvalla.

Lisätietoa tutkimuksesta antaa Mona Väänänen,
mona.vaananen@student.laurea.fi